

Türkiye’de Köşe Yazılarında Açlık Grevi Tartışmaları

Nalan Ova, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü,
e-posta: nalan.ova@gmail.com.

Özet

Bu çalışma, 12 Eylül 2012 tarihinde Türkiye’nin farklı cezaevlerinde bulunan mahkumlar tarafından süresiz ve dönüşümsüz olarak başlatılan ve 18 Kasım 2012 tarihinde sona eren açlık grevi eylemlerinin köşe yazılarında tartışılma biçiminin çözümlenmesine odaklanmaktadır. Anadilde eğitim, mahkemelerde anadilde savunma hakkı ve Abdullah Öcalan’a yönelik uygulanan tecridin kaldırılması talebi ile başlatılan açlık grevi eylemleri 68 gün sürmüştür. Söz konusu taleplerin karşılanmasına yönelik başlatılan eylemler, gerek açlık grevi eyleminin kendisi gerekse de greve neden olan talepler nedeniyle kamuoyunda yoğun bir biçimde tartışılmıştır. Nitekim söz konusu talepler aynı zamanda Türkiye’de son yıllarda sıkça gündeme gelen temel hak ve özgürlüklere ilişkin talepler olması nedeniyle önemlidir. Çalışma kapsamında 12 Eylül-20 Kasım 2012 tarihlerini kapsayan yetmiş günlük süre boyunca Türkiye’de anaakım medyanın temsilcilerinden *Radikal*, *Yeni Şafak* ve *Hürriyet* gazetelerinde yer alan 143 adet köşe yazısı eleştirel söylem çözümlenmesi ile analiz edilmiştir. Söylem kuramları ve kuramların temel yaklaşımlarını merkeze alan eleştirel söylem çözümlenmesi ile açlık grevlerinin tartışıldığı köşe yazılarında söylemsel eklemlemeler boyunca anlamların sabitlemesine yönelik yürütülen hegemonya mücadelesinin düzeyleri açığa çıkarılmaya çalışılmaktadır. Açlık grevi eylemi ve eylemde öne sürülen taleplerin söz konusu üç gazetede yer alan köşe yazılarında anlamlandırılma biçimi aynı zamanda Türkiye’de demokrasi ve temel hak ve özgürlüklerin de nasıl ele alınıp tartışıldığını göstermesi açısından önemlidir. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı toplumsal ve siyasal bir mesele olarak açlık grevi eylemi ve bu eyleme neden olan taleplerin köşe yazılarında tartışılma ve çerçevelendirilme biçiminin Türkiye’de demokrasi, insan hakları ve temel hak özgürlüklerin tanınmasına ve sağlanmasına yönelik herhangi açılım olanağı yaratıp yaratmadığının incelenmesidir. Çalışmada açlık grevlerinin tartışılmasına ilişkin yürütülen söylem mücadelesi temel olarak iki düzeye ayrıştırılarak incelenmiştir. Açlık grevinin meşru bir hak arama talebi olarak görülmediği mücadelenin ilk düzeyinde eylemlerin meşruiyetini sarsmaya yönelik bir strateji olarak açlık grevinin anlamı, şiddet içeren bir eylem biçimi olarak sabitlemeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda mücadelenin bu ilk düzeyinde grevler, “devletin bekasını tehdit eden”, “ulusun birlik ve bütünlüğü sarsmaya çalışan” ve “hükümeti yıpratmaya dayalı” bir strateji olarak anlamlandırılmaktadır. Açlık grevi eylemlerinin meşru bir hak arama talebi olarak nitelendirildiği mücadelenin ikinci düzeyinde ise, mücadelenin ilk düzeyinde öne çıkan anlamlandırmaların yerinden edilmeye çalışıldığı görülmektedir. Mücadelenin bu ikinci düzeyinde açlık grevi belirli taleplerin karşılanmasına yönelik olarak başlatılan ve şiddet içermeyen siyasal bir eylem biçimi olarak işaretlenmektedir. Açlık grevlerini şiddet içeren bir eylem biçim olarak sabitlemeye çalışan anlamlandırmaların aksine mücadelenin bu düzeyinde grevler, “Kürt kimliğine yönelik temel hak ve özgürlükler” meselesi ekseninde tartışılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Söylem, açlık grevi, devlet, şiddet, Kürt hareketi, hak ve özgürlükler.

Hunger Strike Debates in Newspaper Columns in Turkey

Abstract

This article was initiated to provide a resolution of the form of action-oriented discussions of the columns about the hunger strike started by prisoners in different prisons in Turkey, which started on 12th September 2012 and ended on 18th November 2012 in Turkey. Mother-tongue education and the right to use the mother tongue in courts for the right to defense and the isolation of Abdullah Ocalan, were the reasons for the hunger strike to demand the removal of these took 68 days. Initiated actions to meet these demands, both the hunger strike and the reasons that caused the strike were intensively discussed in public. In fact these demands are very important due to the fact that the discussions were a part of the Turkey's recent agenda on fundamental rights and freedoms. The reasons for the 70 days lasting strike from 12th September to 20th November 2012 are subject to the critical discourse analysis of the 143 columns published in the mainstream media newspapers Radikal, Hürriyet and Yeni Şafak. The discourse theories and theories centered on the basic approaches to critical discourse analysis and the discursive articulations of hunger strikes in the columns discussed, tend to try to reveal the struggle levels for the hegemony of common understanding. The hunger strike and the action of these claims put forward in the three newspapers in the format of the columns, they've been addressed and discussed, puts an important understanding of democracy and fundamental rights and freedoms in Turkey. The main purpose of this study on a hunger strike as a matter of social and political action, supported by the columns requesting for debates, leads to show us if Turkey's creation and analyzation of democracy, human rights and fundamental freedoms or the rights of any initiative to ensure the recognition. The struggle for the study of discourse as the basis for the discussion of hunger strikes were studied in two different parts. The first part of the struggle is that a hunger strike is not seen as a legitimate demand and as a strategy its legitimacy is undermined by trying to set the hunger strike as a form of violent action. In this context, the first level of the fight against strikes is indicated as a strategy of "threatening the survival of the state", "working to shake the nation's unity and integrity," and "to batter the government". Hunger strike action qualifies as a legitimate demand for redress is the second level of the struggle, the struggle is to try to over significations of the highlights of the first level. To meet the specific demands of the struggle for the second level of the hunger strike, it was initiated and marked as a form of non-violent political action. Contrary to struggle which indicates hunger strikes as a violent action, this level discusses the struggle to stabilize "the basic rights and freedoms of the Kurdish identity" issue.

Keywords: Hunger strike, state, violence, Kürdish movement, rights and freedoms.

Giriş

12 Eylül 2012 tarihinde Türkiye'nin farklı cezaevlerinde PKK ve KCK davalarından tutuklu ve hükümlüler tarafından süresiz ve dönüşümsüz¹ olarak başlatılan ve 68 gün süren açlık grevleri, 18 Kasım 2012 tarihinde sona ermiştir. Abdullah Öcalan'a yönelik tecridin sona erdirilerek, Öcalan'ın sağlık, güvenlik ve özgür hareket etme koşullarının sağlanması, mahkemelerde anadilde savunma ve eğitim öğretim hakkının kabul edilmesine yönelik taleplerle başlatılan grevler, gerek açlık grevlerinin kendi tartışmalı doğası gerekse de greve neden olan talepler ekseninde kamuoyunda tartışmalara neden olmuştur.

Bu çalışmada, Türkiye'nin farklı cezaevlerinde eşzamanlı olarak 12 Eylül'de süresiz ve dönüşümsüz olarak başlayan açlık grevlerinin köşe yazılarında tartışılma biçimine odaklanılmaktadır. Konunun köşe yazılarında nasıl tartışıldığı, meselenin hangi eksenler üzerinden çerçeveslendirilmeye çalışıldığı noktası önemlidir. Nitekim gerek açlık grevleri gerekse de greve neden olan taleplerin köşe yazılarında siyasal bir mesele olarak nasıl ele alındığı aynı zamanda Türkiye'de demokrasi, insan hakları, temel hak ve özgürlüklerin tanınmasına ve sağlanmasına yönelik kamusal tartışmanın önünü açması açısından önemlidir. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı, toplumsal ve siyasal bir mesele olarak açlık grevi ve greve neden olan taleplerin köşe yazılarında tartışılma biçiminin temel hak ve özgürlüklerin sağlanmasına yönelik herhangi bir açılım olanağı sağlayıp sağlayamadığının incelenmesidir.

Çalışma kapsamında, grevlerin başladığı tarih olan 12 Eylül'den tutuklu ve hükümlülerin grevi sona erdirdiklerini ilan ettikleri 18 Kasım tarihine kadar anaakım medyanın önemli temsilcilerinden *Yeni Şafak*, *Hürriyet* ve *Radikal* gazetelerinde yer alan köşe yazıları incelenmiştir. Söz konusu gazetelerin seçilmesinde ideolojik farklılıklar dikkate alınmıştır. *Yeni Şafak*, gerek hükümete yakın tavrı ile gerekse de İslami duyarlılığa sahip bir okuyucu kitlesine hitap etmesi nedeniyle seçilmiştir. *Hürriyet*'in seçiminde ise gazetenin liberal çizgisi etkili olmuştur. *Radikal* ise *Hürriyet* ile aynı yayın grubuna bağlı olmakla birlikte, anaakım medya içinde sosyal demokrat bir çizgiye sahip olması nedeniyle seçilmiştir. Çalışma kapsamında söz konusu üç gazetede 12 Eylül-20 Kasım tarihleri arasında açlık grevinin tartışıldığı toplam 143 adet köşe yazısı analize tabi tutulmuştur.

Bu çalışmanın kuramsal dayanağını, Ernesto Laclau ve Chantal Mouffe'un (2008) söylem kuramı oluşturmaktadır. Marksizm ve yapısalcılığı kendi kuramları ekseninde birleştirip dönüştüren Laclau ve Mouffe'un söylem kuramlarında Marksizm, onlara toplumsal üzerinde düşünmek için bir başlangıç noktası sağlarken yapısalcılık bir anlam teorisi sunmaktadır. Bu iki geleneğin

postyapısalcı bir perspektif içinde dönüştürülerek kaynaştırıldığı bu teoride sosyal alan, anlamın yaratıldığı bir süreçler ağına işaret eder. Anlamın kesin ve açık bir biçimde sabitlenemezliği üzerinden hareket eden postyapısalcı perspektif içinde işaretler anlamlarını birbirlerinden farklılıkları yoluyla kazanırlar (Philips ve Jorgensen, 2002: 25).

Laclau ve Mouffe'nin söylem kuramlarının temelini Gramsci'nin hegemonya kavramı oluşturmaktadır. Gramsci, egemenlik ve yönetim arasında temel bir ayrım yapmaktadır. Buna göre, egemen bir grubun yönetici konumuna geçebilmesi ancak kendi dünya görüşünü aydın sınıfı aracılığıyla tüm topluma yayabilmesi sayesinde mümkündür. Bu yönüyle bir toplumsal grup, bağımlı gruplar üzerinde hegemonyasını kurarak kendi kısmi çıkarlarını evrenselleştirebilmektedir (Gramsci, 1997: 28-29).

Laclau ve Mouffe'un söylem kuramında hegemonya, toplumsalın tamamlanmamış ve açık karakterini gerektirir; bu yönüyle de eklemleyici pratiklerin egemen olduğu bir alanda kendine yer bulur. Ancak hegemonyanın ortaya çıkışında bu eklemleme yeterli değildir. Zira hegemonya aynı zamanda antagonizmaların kesiştiği bir alanda ortaya çıkar ve dolayısıyla eşdeğerlik ve sınır etkileri fenomenlerini varsayar. Antagonist güçlerin varlığı ve bunları ayıran sınırların kararsızlığı hegemonik eklemlemenin temel koşullarına işaret etmektedir. Başka bir deyişle geniş bir gezici öğeler alanının varlığı ve bu öğelerin karşıt kamlara eklemlemelerinin olanaklılığı, bir pratiğin hegemonik olarak tanımlanmasını sağlayan zemini oluşturur (Laclau ve Mouffe, 2008: 214-218).

Kısaca sosyal fenomenin tamamlanmayan ve bu yönüyle de bütüncül olmayan karakterine vurgu yapan Laclau ve Mouffe'un söylem kuramı anlamın asla nihai olarak sabitlenemediği üzerinde durur. Bu durumda da toplumun ve kimliğin tanımlarıyla ilgili olarak sürekli devam eden bir mücadelenin varlığı söz konusudur. Çünkü her nesne, bizzat kendi varoluşuna kendinden başka bir şeyi de kaydeder ve sonuçta her şey bir *farklılık* olarak kurulur. Tam da bu nedenle nesnenin varoluşu saf bir varlık ya da nesnellik olarak tasavvur edilemez. Kurucu dışsalın gerçeğin bir imkânı olarak içeride daima mevcut olması nedeniyle her kimlik olumsuzdur. Bu, kimliklerin kendilerini kurmalarından ziyade kimlikler arasında önsel-kuruluş ilişkisine dışsal olmayan bir iktidar kavramsallaştırmasını içerir. Nesnellik ve iktidar arasındaki bu kavşak noktası ise hegemonyadır (Mouffe, 2003: 33).

Söz konusu bu kuramsal dayanak, 12 Eylül 2012 tarihinde başlayan açlık grevinin ve greve neden olan taleplerin köşe yazılarında nasıl anlamlandırıldığı, anlamı sabitlemeye yönelik yürütülen hegemonya mücadelesinin düzeylerinin

açığa çıkarılmaya çalışıldığı bu çalışmada verimli bir zemin sağlamaktadır. Bu kuramsal dayanak ekseninde çalışmada, köşe yazılarının analizinde söylem kuramları ile bu kuramların temel yaklaşımlarını merkeze alan bir çözümleme yöntemini içeren eleştirel söylem çözümlemesinden yararlanılmaktadır.

Kapitalist toplumsal ilişkilerin nasıl kurulduğu ve meşrulaştırıldığı noktasında son on yıllarda ekonominin ötesinde kültürel, ideolojik ve politik yapıdaki işleyişin bu meşrulaştırma sürecindeki rolünün vurgulanmasıyla birlikte, eleştirel söylem çözümlemesi sanayi sonrası toplumlardaki hâkimiyet ilişkilerini anlama ve dönüştürmeye yönelik eleştirel bir girişimi ortaya koymaktadır (Dursun, 2007).

Eleştirel söylem çözümlemesi, söylemi, sosyal pratiğin bir formu olarak görür. Hem toplumsal dünyayı inşa eden, hem de diğer toplumsal pratikler tarafından inşa edilen bir sosyal pratik olarak söylem, bu yönüyle diğer toplumsal boyutlarla diyalektik bir ilişki içindedir. Yani söylem, sosyal olarak kurucu olduğu gibi, aynı zamanda konuları, bilgi nesnelerini, sosyal kimlikleri ve ilişkileri de oluşturur. Zira toplumsal statükoyu sürdürme ve yeniden üretme sürecinde söylemin oluşturucu bir rolü vardır. Bu bağlamda da söylemsel pratikler toplumsal sınıflar, kadın ve erkekler, etnik ve kültürel azınlıklar\çoğunluklar arasındaki eşitsiz iktidar ilişkilerini yeniden üretmeye katkıda bulunur (Fairclough ve Wodak, 1997: 258). Tam da bu noktada eleştirel söylem çözümlemesi, söylemsel pratikler, olaylar ve metinler ile sosyo-kültürel yapı ve süreçler arasındaki net olmayan nedensellik ve belirlenme ilişkilerini açığa çıkarmayı amaçlar. Bu bağlamda eleştirel söylem çözümlemesi; olayların, metinlerin, yapıların güç ve iktidar ilişkileri tarafından nasıl biçimlendirildiğini, söylem ve toplum arasındaki açık ya da örtük ilişkinin aslında iktidar ve hegemonyayı koruyan bir faktör olarak nasıl işlediğini keşfetmeye çalışır (Fairclough, 1995: 132).

Çalışma kapsamında incelenen metinler köşe yazısıdır. Söz konusu bu metinler aynı zamanda, sembolik bir seçkin olarak köşe yazarının kendi/kısmi çıkarlarının toplumun genel çıkarı olarak sunulmasında ideolojik bir işlev görmektedir. Bu çalışmada söz konusu kuramsal çerçeve ve buna uygun olarak seçilen eleştirel söylem çözümlemesi ile açlık grevi ve greve neden olan taleplerin tartışılmasında köşe yazılarında öne çıkan söylemsel eklemlenmeler boyunca anlamın sabitlemesine yönelik nasıl bir mücadelenin yürütüldüğü ve varolan iktidar ilişkilerinin nasıl doğallaştırılıp eşitsiz iktidar ilişkilerinin nasıl yeniden üretildiği ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

Çalışmada ilk olarak açlık grevine ve Türkiye’de öne çıkan açlık grevi eylemlerine yönelik bir ardalın bilgisi verilmektedir. Çalışmanın ilerleyen bölümünde ise

gerek açlık grevinin kendisine gerekse de greve neden olan talepler ekseninde köşe yazıları, konuya ilişkin söylemsel mücadelenin iki temel yönelim etrafında belirginleşmesi nedeniyle iki ana tema ekseninde çözümlenmiştir.

Türkiye’de Açlık Grevleri

Başlangıcı ve çıkış kökeni tam olarak belirli olmamakla birlikte (Simanowitz, 2010), yirminci yüzyılın başında İngiltere’de oy hakkı talep eden süfrefelerin cezaevinde greve gitmeleri ile açlık grevi eylemleri dünya çapında adını duyurmuş ve görünürlük kazanmıştır (Sevinç, 2002: 114). Dünyanın pek çok yerinde politik bir eylem biçimi olarak öne çıkan açlık grevi, belirli bir olayı, tutumu ya da davranışı protesto etmek, çeşitli talepleri kabul ettirmek için greve katılanların kendilerini aç bırakmalarına dayanan bir pasif direniştir (Feyzioğlu, 1993: 157). Daha iyi bir yaşama dair ideallere ve taleplere ulaşabilmek için yönetim üzerinde baskı kurarak, kamuoyunun dikkatini çekmeyi amaçlayan açlık grevi eylemlerinde bu bağlamda temel amaç ölmek değildir (Sevinç, 2008: 656). Açlık grevlerinde sorgulanan hayatın anlamsızlığı da değildir. Tam tersine açlık grevi, dahi iyi bir yaşam için insan hayatının önemine vurgu yapar (Koçan ve Öncü, 2006: 360). Scanlan vd.’nin de (2008: 280) belirttiği gibi, aslında söz konusu eylemin adlandırılmasında “açlık” kelimesinin kullanılması greve giden eylemcilerin gönüllü olarak ölümü seçtiğine dair bir algılamayı beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda eylemin “açlık grevi” olarak tanımlanması “eylemden ölüme” gibi bir algıyı çağırırtsa da eylem nadir olarak ölümle sonuçlanmaktadır. Açlık grevi eylemlerinin son aşaması olarak görülen ölüm orucu ise sık sık birbirinin yerine kullanılıyor olmasına rağmen açlık greviden eylem biçimi olarak farklılaşmaktadır. Sevinç’in de (2002: 113) belirttiği gibi, açlık grevi yapan bireyler, grevi genellikle belirli vitamin ve sıvı takviyeleri alarak yürütürler. Ölüm orucunda ise, eylemciler, herhangi bir şekilde besin almayı tamamen reddetmektedirler. Bu yönüyle de açlık greviden farklı olarak ölüm oruçlarında, süresi kişiden kişiye değişebilen ölümler gerçekleşebilmektedir.²

Pek çok ülkede yönetimi protesto etmenin bir formu olarak başlatılan açlık grevleri, 20. yüzyıl ile birlikte belirli bir siyasi amaca ulaşmak için uygulanan bir eylem biçimine dönüşmüştür (Sevinç, 2008: 657). Açlık grevleri, Hindistan’da Mamatha Gandhi ve İrlanda’da Bobby Sand örneklerinde olduğu gibi, şiddet içermeyen bir direniş örneği olarak en temelde kamu politikalarında bir değişimi hedefler. Gandhi’nin, hoşgörüyü üzerine oturttuğu açlık grevi tarihte bilinen en büyük sivil itaatsizlik örneği olarak dikkat çekerken Bobby Sand ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen açlık grevinin kişilerin ölümleriyle sonuçlanması grevlere dair ilgiyi üzerine toplamıştır (Koçan ve Öncü, 2006: 349-350).

Açlık grevi, belirli bir adaletsizlik karşısında pasif direnişin bir aracı olarak, başka türlü bir politika oluşturma yolunun tıkanıp durdukları durumlarda kullanılan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Açlık grevi yapan eylemciler temel olarak politikleşen bedenleri aracılığıyla ilettikleri mesajla iktidar üzerinde bir baskı kurmayı amaçlamaktadırlar. Bu bağlamda da aslında açlık grevlerinin anlamı iktidar dinamiklerini yeniden tanımlama (Simanowitz, 2010) ve bunları dönüştürme gücünde yatmaktadır.

Açlık grevi aynı zamanda bedeninin siyasetle olan temasının en görünür sembolü olarak temelde siyasetle fiziksel bedenlerin karşılıklı olarak nasıl bir mücadele içine girdiğinin de göstergesidir. Söz konusu bu mücadele, egemenin koyduğu kurullarla ona direnen düşünceler arasında artık sadece fikrî değil yaşamsal bir ayrımın da varlığını ortaya koymaktadır. Açlık grevlerinde greve giden eylemciler bedenleri aracılığıyla verili siyasetin sonuna gelindiğine işaret etmektedirler. Ulaşılan bu sınırdaki yeni bir siyaset için yeni bir dilin ve yeni bir bakış açısının zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bu aynı zamanda insan aklına ve bedene merkezi bir önem atfeden modern siyasetin çıkmaza girdiğinin de bir işareti olması açısından önemlidir (Yıldırım, 2012). İnsan yaşamına dair olguların bilgi ve iktidarın düzlemine ve politik teknikler alanına girişi olarak biyopolitika ile birlikte “yaşam”; nesnel, bağımsız, ölçülebilir bir alan haline gelerek, cezalandırma, dışlama, normalleştirme, disiplin ve sağaltım pratikleri aracılığıyla toplulukları ve bireyleri “yönetme” olanaklı hale gelmiştir (Lemke, 2013: 20). “Hayat artık bilimsel bilginin bir nesnesi, yönetsel bir kaygı, teknik bir gelişim haline gelir” (153). İktidar artık etkisini yaşam üzerinde ve yaşam sürdükçe kurmaktadır: ölüm, bunun sınırı, iktidarın elinden kaçan andır. Bu bağlamda egemen iktidarın sergilediği eski öldürme gücü, biyopolitika çağında yerini bedenlerin yönetilmesine ve yaşamın hesaplanabilirlik ölçüsünde işletilmesine bırakır (Foucault, 2007: 102-103). Nitekim bedenleri yöneten bir siyasete karşı, insanların kendi yaşamları üzerinde söz sahibi olmak istemesi iktidara karşı bir meydan okumayı da içinde barındırır (Yıldırım, 2012).

Açlık grevleri son on yıllarda Türkiye’de de sıkça gündeme gelen ve tartışılan bir eylem biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de açlık grevlerinin tarihi 1980 öncesine dayanmakla birlikte açlık grevlerinin kamuoyunda tartışılması 1980’lerle birlikte başlamıştır. 1982’de Diyarbakır Cezaevi’ndeki işkence koşullarını protesto etmek amacıyla başlatılan ve kırk üç gün süren açlık grevi sonucunda dört tutuklu hayatını kaybetmiştir³. 1984 yılında ise, İstanbul Metris Cezaevi’nde bulunan politik tutuklular, cezaevindeki işkence uygulamalarının son bulması ve hapisane üniformaları yerine sivil kıyafet giyme hakkının tanınması talebi ile açlık grevine başlamışlardır. Hükümetin bu dönemde talepler karşısında geri adım atmaması neticesinde dört tutuklu açlık grevi

eylemlerinde hayatını kaybetmiştir (Koçan ve Öncü, 2006: 350). 1996 yılında ise tutuklular tarafından “tabut” olarak nitelendirilen ve hücre esasına dayanan Eskişehir Cezaevi uygulamasına karşı çıkış olarak mahkûmların başlattıkları 69 gün süren açlık grevinde 12 mahkûm hayatını kaybetmiştir.

1980 sonrası Türkiye’de en uzun süren ve en fazla ölümün gerçekleştiği açlık grevi eylemi ise, 20 Ekim 2000 yılında başlamıştır. Hükümetin, mahkûmların birbirinden izole edilmesine dayanan ve F tipi olarak adlandırılan hapisaneleri inşa etme ve geliştirme uygulamasına tepki olarak başlayan açlık grevleri aynı zamanda anti-terörizm yasası olarak gündeme gelen ve binlerce kişinin tutuklandığı düzenlemeye karşı bir protestoyu da içermektedir. Greve giden eylemcilerin temel talebi, mahkûmları izole eden ve birbirleri ile etkileşim haklarını gasp eden cezaevinde işkenceyi daha kolay, kayıtsız, kontrolsüz hale getiren F tipi uygulamasına son verilmesi idi (Anderson, 2004: 816-817). Çeşitli zaman ve aralıklarla iki binden fazla kişinin katıldığı 2000 yılında başlayan ve yaklaşık yedi yıl süren bu açlık grevi eylemi sonucunda ise 120’den fazla mahkûm yaşamını yitirmiştir (Özkaya, 2011: 80).

Köşe Yazılarında Açlık Grevleri

12 Eylül 2012 tarihinde anadilde eğitim, anadilde savunma hakkı ve Abdullah Öcalan’a yönelik uygulanan tecridin kaldırılması talebi ile başlatılan açlık grevlerine ilişkin söylem mücadelesinin temel olarak iki tür yaklaşım etrafında yürütüldüğü görülmektedir. Mücadelenin yürütüldüğü temel düzeylerden ilkinde, açlık grevleri meşru bir hak arama talebi olarak görülmemekte ve grevler doğrudan şiddet içeren bir eylem biçimi olarak anlaşılmaktadır. Söz konusu bu ilk düzeyde açlık grevi eyleminin anlamının şiddet içeren bir eylem biçimi olarak sabitlenmesine yönelik bir mücadelenin yürütüldüğü görülmektedir. Açlık grevlerinin şiddet eksenli bir eylem biçim olarak sabitlenmesine yönelik mücadelede, grevler de bir taraftan devletin varlığına ve ulusun birlik ve bütünlüğüne yönelik bir tehdit olarak anlaşılmaktadır diğerk taraftan da hükümeti yıpratmaya yönelik stratejinin bir parçası olarak tartışılmaktadır. Mücadelenin yürütüldüğü diğerk bir düzeyde ise açlık grevleri meşru bir eylem biçimi olarak işaretlenirken açlık grevinde öne sürülen taleplerin de temel olarak “Kürt kimliğinin hak ve özgürlükleri” ekseninde tartışıldığı görülmektedir.

Şiddet içeren bir eylem biçimi olarak açlık grevleri

Açlık grevlerinin toplumsal ve siyasal alandaki meşruiyetini sarsmaya yönelik bir strateji olarak açlık grevlerinin “şiddet” ekseninde tartışıldığı ilk yaklaşımda grevler, “devletin bekasına”, “ulusun birlik ve bütünlüğüne” yönelik bir tehdit

olarak nitelendirilmektedir. Bu tartışma düzeyinde eylemler ayrıca, hükümeti yıpratmaya yönelik stratejinin de bir parçası olarak kodlanmaktadır.

i) Devlete yönelik bir tehdit olarak açlık grevleri

Köşe yazılarında açlık grevlerine ilişkin tartışmalarda ilk olarak Türkiye’de resmi ve kurucu ideoloji olarak Kemalizm’e içkin bir hâkim devlet ideolojisi ve onun yurttaşlık kavrayışının etkisini görmek mümkündür.

Beden bize bahşedilmiş en kutsal emanet. Hiçbir dava o emanetten daha kutsal olamaz. Nasıl ki herkesin bedeni kendisine emanet, o cezaevlerinde yatan mahkûmların suçu ne olursa olsun başta can güvenliği ve yaşamı devlete emanet. Yarın bayram. PKK’lı da olsa cezaevinde açlık grevine gidenler insan. Gelin, kutsal bir günde kurbanlar kesilirken ölüm sessizliğine bürünüp tek bir mahkûmu bile kurban etmeyelim. Mahkûmu yaşat ki devlet yaşasın! (Eyüp Can, Mahkûmu Yaşat ki Devlet Yaşasın”, *Radikal*, 24 Ekim 2012)

Yukarıdaki alıntıda yazar, açlık grevi yapan eylemcileri, kendilerine “emanet” edilen ve bu yüzden de kutsal olduğu varsayılan “bedenlerine bir dava uğruna” ihanet etmekle suçlamaktadır. Kültürel ve toplumsal koşullar tarafından belirlenen bu yönüyle de ne yediğimizden nasıl giyindiğimize kadar bedene bakmakla ilgili tüm ritüellerin evrensel olmayıp farklı toplumsal ve kültürel yapılar tarafından farklı olarak belirlenmesi nedeniyle beden, kültürün merkezi kural ve hiyerarşileri tarafından belirlenen ve işaretlenen güçlü bir semboldür (Berktay, 2000: 130-131). Yukarıdaki alıntıda yazar, bir taraftan “herkesin bedeni kendisine emanet derken”, diğer taraftan da bedeni “insana bahşedilen en kutsal emanet” olarak nitelendirmesi tam da bedeni toplumsal ve aslında dinsel denetimin öznesi haline getirmektedir. Nitekim yazıda aynı zamanda “Gelin kutsal bir günde kurbanlar kesilirken, ölüm sessizliğine bürünüp, tek bir mahkûmu bile kurban etmeyelim” ifadesine yer verilmektedir. Söz konusu bu ifade ile diğer canlılardan farklı olarak sadece “insan yaşamının kutsallığı” savunulmaktadır; diğer canlılardan üstün olduğu varsayılan insanın tam da bu nedenle yaşamı kutsal addedilmektedir. Dine göre, yaşam insana bahşedilen kutsal bir emanettir ve bu anlayışın doğrudan bir uzantısı olarak da emaneti korumakla yükümlü olan insan başta tanrıya ve daha sonra diğer bireylere karşı sorumludur. Yani yaşam tanrı tarafından insanlara sadece insanın kendisi için değil tanrıya ve diğer insanlara hizmet etmek verilmiştir. Tam da bu nedenle bedende somutlaşan insan yaşamı kutsaldır (İnceoğlu, 1999: 38). Nitekim bedenin tanrı tarafından insanlara emanet edildiği anlayışı doğrudan İslam dininin beden üzerindeki denetimine işaret etmektedir. Bedenin tanrı tarafından üflenilmiş bir ruhun taşıyıcısı olarak görüldüğü İslam inancında (Esendemir, 2001: 113) bedene ilişkin her türlü faaliyet ve bunların nasıl

sunulacağını da en ince ayrıntısına kadar belirlenmiştir (Daleny'den aktaran Berktaş 2000: 148). İnsanın bedenine nasıl davrandığı ve onu nasıl sunması gerektiği, tanrının düzenine ve isteğine uyup uymadığını başkalarına gösteren en önemli işaret olarak görülmektedir. Bu bağlamda kişinin bedenine nasıl davrandığı aslında nasıl bir Müslüman olduğu ile doğrudan ilişkilidir (148). Bedeni toplumsal özellikle de dinsel denetimin alanı içinde gören yazıda, açlık grevi eylemi de “tanrıya” ve “devlete” ihanet olarak işaretlenmektedir. Nitekim “... Mahkûmların suçu ne olursa olsun yaşamı devlete emanet” ifadesi ile de aynı zamanda “devlet/iktidar”, tanrıdan sonra insan yaşamı üzerinde denetimden sorumlu özne olarak kodlanmaktadır. Söz konusu bu ifade aynı zamanda beden üzerindeki iktidar mekanizmalarının denetimini de meşrulaştırmaktadır.

Batı dünyası, 17. yüzyıldan itibaren iktidar mekanizmalarında ortaya çıkan derin bir dönüşüme sahne olmuştur. Tasarruf hakkı, iktidar mekanizmalarının en önemli biçimi olmaktan çıkıp, boyun eğdirdikleri güçleri güçlendirme, denetleme, gözetleme, düzenlemeye yönelik bir iktidara dönüşmüştür. Söz konusu bu dönüşüm ile birlikte ölüm hakkı artık yaşamı yöneten bir iktidarın gerekliliklerine dayanmaya, bunların taleplerine uymaya yönelecektir (Foucault, 2007: 99). Hükümdarın kendini savunma ya da kendisinin savunulmasını talep etme hakkı üzerine kurulan ölüm, iktidar mekanizmasında ortaya çıkan bu dönüşüm ekseninde, toplumsal bünye içinde yaşamı sağlama, ayakta tutma ya da geliştirme hakkının öbür yüzü olarak karşımıza çıkmaktadır. Öldürme ya da yaşamasına izin verme hakkının yerini, yaşatma ya da ölüme atma gücü almıştır ve bugün artık iktidar etkisini yaşam üzerinde ve yaşam sürdükçe kurmaktadır. Yaşam üzerindeki bu iktidar ilk olarak makine olarak ele alınan bedeni merkezi hale getirmiştir: Bedenin terbiyesi, yeteneklerinin artırılması, yararlılığı ve itaatkârlığının gelişmesi. 18. yüzyılın ortalarından itibaren ise, iktidarın merkezinde canlı varlığın mekaniğinin etkisinde olan ve biyolojik süreçlerin dayanağını oluşturan beden bulunmaktadır. Doğum ölüm oranları, yaşam süresi ve bunları etkileyebilecek tüm koşullar önem kazanmış ve bunların sorumluluğunun yüklenilmesi düzenleyici denetim yoluyla gerçekleşmiştir. Bu nüfusun biyopolitikasıdır ve böylelikle biyoiktidar çağı başlar (100-103). Kısaca egemen iktidardan biyoiktidara doğru dönüşüm ekseninde, egemen iktidar ya öldürüp ya da yaşamaya izin verirken biyoiktidarın özelliği, yaşamı teşvik etmek ya da ölümü engellemek olarak karşımıza çıkmaktadır (Lemke, 2013: 56). Bu bağlamda da 19. yüzyıldan itibaren yaşam siyasal tekniklerin alanına dâhil olur, yani insana özgü olguları bilme iktidarın denetimine girer. Bu alanı düzenleyen ve genişleten bilgi ve iktidar yöntemleri yaşam süreçlerini dikkate alıp onları denetlemeye ve düzenlemeye girer. Yaşam ve yaşam mekanizmalarını açık hesaplar alanına sokan ve bilgi iktidarını insan yaşamının dönüşümünün bir

failine dönüştüren olay, biyopolitikadır. Yaşam sorumluluğunu yüklenme görevini üstlenmiş bir iktidar, sürekli olarak düzene sokucu ve düzeltici mekanizmalara gereksinecektir. Artık söz konusu olan egemenlik alanında ölümü öne sürmek değil değer ve yararlılık alanında yaşam dağıtmaktır (100-105). Bedenin artık kendi başına bir töz olarak değil iktidar tarafından üretildiği biçimler altında incelenmesi ile birlikte, siyasetin nesnesi akıldan, yönetimsellik tarafından şekillendirilen bedene kaymıştır (Özmkas, 2012: 60). Bu bağlamda yukarıdaki alıntıda grevlerin aynı zamanda “devlete bir ihanet” olarak işaretlenmesinin nedeni tam da açlık grevinin, iktidar mekanizmalarının yaşam üzerindeki denetim ve sorumluluğunu dönüştürebilecek bir güce sahip olması ile doğrudan bağlantılıdır.

“Mahkûmu yaşat ki devlet yaşasın” ifadesi ise insan yaşamını tamamen devletin bekasına eşitlemektedir. Açlık grevleri sonucu yaşanabilecek ölümler, ancak devletin bekası söz konusu olduğunda bir “sorun” olarak işaretlenmektedir. Söz konusu bu işaretleme aynı zamanda Türkiye’de devlet karşısında haklardan ziyade sorumluluklarla donatılan bir yurttaşlık algısını ortaya koyması açısından dikkat çekicidir. Türkiye’de ulus-devletin toplumu örgütleyici ve tanımlayıcı egemen özne konumunda yer alması, devletin ayrıcalıklı bir konuma geldiği homojen ve organik bir toplum anlayışının gelişmesine neden olmuştur. Bireyin bu yapı içinde gelişiminin güdük kalması, devlete karşı haklardan ziyade yükümlülüklerin baskın olduğu bir yurttaşlık kavrayışının da gelişmesine neden olmuştur (Keyman, 1997: 91).

Yurttaşlığın gelişim aşamasına bakıldığında tarihsel olarak iki farklı yaklaşım görmek mümkündür: Liberal bireyci ve yurttaş temelli cumhuriyetçi anlayış. Liberal bireycilikte yurttaşlık bir statü olarak karşımıza çıkmaktadır. Yurttaş temelli cumhuriyetçilik ise bir pratik olarak yurttaşlık anlayışına dayanır (Oldfield, 2008: 93). Liberal bireycilikte statüye yapılan vurgu bireyin dünyada aktif fail olması için gerekli ihtiyaç dilinin ortaya çıkmasına neden olmuştur ve bu ihtiyaçlar yurttaş statüsünün hakları olarak görülmektedir. Bireyin sözleşme temelinde özgürce yüklendiği sorumluluklar haricinde topluma karşı yükümlülükleri yoktur ve bu bağlamda haklar, bireyin içsel bir parçası olarak görülür ve bireyin devlete önceliği söz konusudur. Haklar bireyi güçlendirmenin yanı sıra eyleme geçmeyi mümkün kılar (95-96) ve bu statü bireye vazife yüklemeyiz. Yurttaş temelli cumhuriyetçi anlayışta ise pratiğe yapılan vurgu, bireyleri diğer yurttaşlar arasında yurttaş olarak kabul etmek için yerine getirilmesi gereken bir görev dilinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Topluluk temelli bir yurttaşlık anlayışına karşılık gelen bu anlayış içinde bireyler ancak bir topluluğun üyeleri olarak yurttaştır: yurttaş olarak hareket edebilmek için gerekli özerkliğe toplumsal olarak tanımlanmış ve katılmakla mükellef oldukları

bir pratikle uyumlu bir şekilde davrandıklarında sahip olabilmektedirler. Bu bağlamda yurttaşlar arasındaki sosyal bağlar sözleşme temelli değil bir yaşam biçimi belirlemeye ve onu paylaşmaya dayanır (94-95) ve birey toplum karşısında öncelikli bir konuma sahip değildir. Yurttaşlık pratiğinin gerektirdiği şey, belirli bir siyasal topluluğun kimliğine ve sürekliliğine ilişkin ortak paylaşılan sorumluluktur. Bu sorumluluğun yerine getirilmesi ile yurttaş olunur (98-99.) Bu bağlamda Türkiye’de yurttaşlık kavramının Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte yurttaş temelli cumhuriyetçi geleneğe yakın bir biçimde evirildiğini söylemek mümkündür. Türkiye’de yurttaşlık haklardan ziyade vazifelerle donatılan bir anlayışa dayanmaktadır (Kadioğlu, 2008: 177). Söz konusu sorumluluğun içeriğini ise muasır medeniyet seviyesinin yakalanmasına ve sürdürülmesine yönelik bir çabanın yansısı vatanseverliğin pekiştirilmesi oluşturmaktadır. Aynı zamanda yurttaştan beklenen söz konusu sorumluluk ve vazifenin sürekli canlı tutulmasında Cumhuriyet’e yönelik tehdit algısı sürekli bir biçimde işe koşulmaktadır. Diğer bir deyişle sürekli canlı tutulmaya çalışılan Cumhuriyet’e yönelik iç ve dış düşmanlardan oluşan bir tehdit algısı Türkiye’de yurttaşların vazifelerini yeniden üretmektedir.

Türkiye’de yurttaşlık, Yeğen’in de belirttiği gibi, aktif bir yurttaşlıktan ziyade pasif ve yurttaşlığı, birey olmaktan kaynaklanan haklar yerine, ulus devletin bir mensubu olmaktan kaynaklı haklarla tanımlanma eğiliminde olan bir kavrayış içindedir (2002: 204-205). Bu noktada İkinci Meşrutiyet’ten 1980’lere kadar ilk ve orta öğretimde okutulan ders kitapları bağlamında Türkiye’de nasıl bir yurttaş tipinin yaratılmak istendiğini inceleyen Üstel’e göre (2004: 324), özgür ve özerk bir yurttaş yerine, toplum içindeki sosyal ve siyasal rolünü devletin ve toplumun çıkarına göre düzenleyen bir yurttaş tipi yaratılmak istenmiştir. Bu kavrayışın doğrudan bir uzantısı olarak da iyi yurttaştan beklenen, devletin çizdiği ahlaki ve hukuki sınırlar içinde kalmayı bilmesi, itaatkâr ve özverili olmasıdır. Yurttaşlığın Türkiye’de aktif katılımdan ziyade devletin askerlik, oy, vergi verme gibi beklentilerini karşılamaktan sorumlu kişiler olarak konumlandırılmaları (Caymaz, 2006: 27) açlık grevlerine ilişkin tartışmalarda gerek grevin kendisine gerekse de greve giden eylemcilere yönelik bakış açısını ortaya koyması açısından dikkat çekicidir. Söz konusu bu bakış açısının köşe yazılarında doğrudan yansıması ise özellikle *Yeni Şafak* ve *Hürriyet* gazetesi köşe yazılarında açlık grevlerinin “Devlete karşı bir meydan okuma, şantaj, tehdit”⁴ olarak anlamlandırılmasında karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu söylemsel strateji sayesinde de açlık grevine giden tutuklu ve mahkûmlar doğrudan “devlete karşı çıkan isyankârlar, teröristler” olarak işaretlenmektedir.

Bu noktada devlete iki farklı yol önerilmektedir: Ya “şantaj ve tehdide boyun eğmemelidir”, ya da “devlet analığını gösterip vatandaşına şefkatli elini

uzatmalıdır". İlk yaklaşım ekseninde örneğin Hilal Kaplan'a göre, "bilinen bir katı gerçek vardır ki o da hiçbir devletin bu şekilde bir şantajla ne pahasına olursa olsun, boyun eğmeyeceğidir"⁵. Yasin Doğan'a göre de "devlet ne dağa çıkan teröriste eyvallah der, ne de bu şantaja boyun eğer"⁶.

Cezaevinde ölüme yatan insanların talepleri insani değil, siyasi. Siyasi talepler, "anadilde eğitim" gibi Türkiye'nin onlarca yıldır tartışıp da cevabını bulamadığı, üzerinde herhangi bir mutabakata varamadığı, bu kadar güçlü bir siyasi iradenin bile -istese dahi- ivedilikle karşılayamayacağı bal gibi ortada olan, hakikaten netameli konular... Üstelik bu talepler meşru addedilse, açlık grevindekiler ölmeden birkaç gün içinde karşılanabilecek talepler olsa bile, yöntem sorunlu. Hiçbir devlet akli, bir terör örgütünün şantajına boyun eğiyor görüntüsü vermek istemez... (Özlem Albayrak, "Bizim Vicdanımızı Vicdansızlar mı Ölçecek", *Yeni Şafak*, 2 Kasım 2012)

Yukarıdaki alıntının yazarı da cezaevinde bulunan tutuklu ve mahkûmların açlık grevine gitmelerine neden olan talepleri "insani değil, siyasi" olduğu gerekçesi ile "meşru" olarak kabul etmemektedir. Köşe yazılarında taleplerin meşruluğuna ilişkin tartışmalara daha sonra dönmek üzere, devlet-yurttaş ilişkisi bağlamında alıntıda dikkati çeken nokta, açlık grevlerine karşına "devlet akli" söylemine eklenmesidir. Machievelli'nin egemen siyasal faaliyet anlayışını bir öğreti olarak kurgulamasının ardından kullanılmaya başlanan ve mutlakiyetin yaygınlaşması ile birlikte Avrupa ülkelerinin siyaset ve hukuk yazınına giren bir kavram olarak "devlet akli" en genel ifade ile bir devletin bekası için ahlaki ya da hukuksal herhangi bir kaygıyla sınırlanmaksızın gerekli her şeyin yapılmasını öngörür. Buna göre devlet, kendi meşruluğunu kendi içinde taşıdığı için onun varlığı ve etkinliği sorgulanamaz bir prensip olarak kabul edilir (Sancar, 2000: 48, 51). Söz konusu bu prensibe dayalı "devlet akli"na en büyük meydan okuma ise aydınlanma ve burjuva devrimiyle birlikte ortaya çıkan ve burjuva toplumunun devlet modeli olarak geliştirilen hukuk devleti ve onun meşruiyet kaynağı olan "insan hakları" doktrini olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda hukuk devleti fikrinin temelini, devlet iktidarının yasalarla sınırlandırılması ve bireysel özgürlüklerin korunması anlayışı oluşturmaktadır (Sancar, 2000: 52-53).

Yukarıdaki alıntıda açlık grevlerinde öne sürülen talepler "terör örgütünün bir şantajı" olarak nitelendirilerek doğrudan devletin varlığını tehdit eden bir şiddet edimi olarak anlamlandırılmaktadır. Şiddetin aslında hukuku yaratan ve yasayı kuran en temel güç olduğu (Çelebi, 2010) meselesinin tamamen söylemsel alandan dışlandığı yazıda tam da bu söylemsel operasyon sayesinde devletin yasa ve hukuka dayanarak uyguladığı şiddet meşru olarak addedilmektedir. Şiddet, hukuku yaratma ve iktidarı kurmanın dolaysız bir tezahürüdür ve bu bağlamda her iktidar kendi şiddetini temel olarak hukuk aracılığıyla meşrulaştırır (Benjamin,

2010: 19-20). Nitekim modern hukuk bireyin elindeki şiddeti potansiyel olarak hukuku yok edecek bir tehdit olarak algıladığı için en haklı olduğu durumlar da dahil olmak üzere amaçlarını hukuk dışında gerçekleştirebileceği tüm araçları bireylerin elinden alarak bunu hukukun araçları ile ikame etmeye çalışmaktadır (Çelebi, 2010: 272). Bu bağlamda bireyler arasında belirli pozisyonlar yaratan ya da bireyler arasındaki mevcut durumu tehdit eden tüm ilişki biçimleri her zaman yeni bir hukuk yaratma potansiyelini içinde barındırdığı için devlet tarafından bir tehdit olarak algılanmaktadır (Çelebi, 2010: 273). Yukarıdaki alıntının yazarı da devletin kendi hukukunu kurmak korumak amacıyla kendi tekeline aldığı şiddeti meşrulaştırmakta; buna karşın açlık grevinde öne sürülen talepleri “terör örgütünün talepleri” olarak işaretleyerek devlete ve mevcut hukuka yönelik bir tehdit oluşturduğu gerekçesiyle açlık grevinin meşruiyetini sarsmaya çalışmaktadır.

Sancar’ın da belirttiği gibi (2000: 65), Türkiye’de “devlet aklı”na dayalı bir meşruiyet ilkesi aslında Cumhuriyet’in kuruluşundan itibaren en temel ilkelerden biri olarak karşımıza çıkan “devletçiliğin” doğrudan bir uzantısıdır. Bu anlamda devletçilik Türkiye’de, toplumdaki her türlü dinamik unsurun devletin denetim ve gözetimi altında gerçekleştiği bir yapı olarak kavranmakta ve her toplumsal gelişme devletin çıkarları ve bekası açısından değerlendirilmektedir (İnsel, 2005: 14). Açlık grevlerinin tartışıldığı yukarıdaki her iki alıntı da devleti yurttaş olarak önceleyen bir bakış açısının izlerini görmek mümkündür. Bu doğrultuda açlık grevleri, insan haklarına dayalı bir hukuk devleti olduğu anayasa maddesi ile belirtilen Türkiye’de insan hakları ekseninden ziyade devletin varlığı ve devamını tehdit eden bir unsur olarak işaretlenmektedir.

Türkiye’de devleti yurttaşla önceleyen, haklardan ziyade devlete sorumluluğu öne çıkaran bu yönüyle de bireyin karar alma mekanizmalarında etkin değil edilgen bir tutum sergilemesi beklenen yurttaşlık anlayışının temelinde aydınlanmamış ve toy bireylerden oluşan bir toplum tasavvuru vardır. Bu tasavvur içinde Türkiye’de yurttaşlık özgür, etkin, çeşitli taleplerle ortaya çıkan bireylerden ziyade, toplumun aydınlanmamış bireylerden oluştuğu varsayımı üzerine inşa edilmiştir. Yurttaştan beklenen sorgulama değil ona önerilen çizgide ilerlemesidir (Kadıoğlu, 2008: 180). Nitekim açlık grevine giden eylemcilerin devlete karşı sorumluluklarını göz ardı ederek “isyan” etmeleri de söz konusu toy ve aydınlanmamış birey tasavvurundan hareketle tartışılmaktadır. Bu anlayışın köşe yazılarında en belirgin ifadesi ise greve giden eylemcilerin bu eylemi kendi özgür iradeleri ile değil “terör örgütünün baskı ve zorlaması”⁷ sonucu gerçekleştirdiklerine ilişkin anlamlandırmada karşımıza çıkmaktadır. Bu söylemsel strateji sayesinde aynı zamanda açlık grevi yapan eylemciler doğrudan “kandırılmış, ölüme yatırılmış, kullanılan PKK’lılar”⁸

ya da “teröristler” olarak işaretlenmekte ve açlık grevleri de “PKK’nın şiddet içeren terör eylemlerinden biri” olarak anlamlandırılmaktadır. Örneğin Ergün Yıldırım’a göre “PKK sınır tanımaz bir terörizm ile hareket etmektedir. Okullar yakılmakta, bombalar patlatılmaktadır. Türkiye büyük bir savaşın içinden geçmekte, toplumun birlik varlığına kibrit suyu dökülmektedir. Açlık grevleri ile de bütün Türkiye halkı bir ölüm tüneline sokulmaktadır”⁹ Yasin Doğan’a göre de “Örgüt, mensupları üzerinde adeta bir mahalle baskısı oluşturarak onları bir nevi esaret altında tutarak eyleme ve ölüme zorlamaktadır... Öldürmeye şartlanmış bir örgütün kendi mensuplarını ölüme sürüklemesi aslında hiç şaşırtıcı değil eli kanlı örgüt nasıl canlı bombalarla intihar eylemleri planlıyorsa, açlık grevleri ile de benzer bir vicdansızlığa imza atmaktadır.”¹⁰ Açlık grevlerinin şiddet içeren bir eylem biçimi olarak anlamlandırılmasında “intihar bombası” ile grevler arasında doğrudan ilişki kuran diğer bir köşe yazarı ise Yalçın Bayer’dır. Bayer’e göre ise “ölüm orucu mukayese etmek gerekirse intihar bombacısı olmakla eşdeğerdir. Bedenine bombalar sarıp eyleme geçen insanları ve ölüm orucuna yatan insanları aynı noktada buluşturan bir gerçek var... Bir insanı C4 kalıbıyla eşdeğerde düşünen anlayış...”¹¹ Daha önce de belirtildiği gibi ölüm orucu, eylemin biçiminde ortaya çıkan farklılıktan dolayı açlık grevlerinin son aşaması olarak görülmektedir. Açlık grevlerinin şiddet içeren bir eylem biçimi olarak tartışıldığı köşe yazılarında ise anlamı sabitlemeye yönelik bir strateji olarak açlık grevi ve ölüm orucu aynı anlamda kullanılmakta; hatta çoğu zaman “ölüm orucu” nitelemesi yeğlenmektedir.

...Açlık grevindeki insanlar da nihayetinde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıdır. Devlet bir ana gibi davranıp müşfik elini uzatmalıdır vatandaşlarına; işi tatlıya bağlamalı, vatandaşlarının ölmesine müsaade etmemelidir. Ne yaparlarsa yapsınlar; ister devlete isyan etsinler, ister karşı çıksınlar devlet analığını göstermelidir. (Salih Tuna, “İdam, Açlık Grevi ve Bisiklet”, Yeni Şafak, 14 Kasım 2012)

Yukarıdaki alıntının yazarı ise “devlet bu şantaj ve tehdide boyun eğmemeli” diyen anlayışın tersine, açlık grevlerine devletin müdahale etmesini savunmaktadır. Nitekim “devlete isyan da etseler, nihayetinde açlık grevindeki insanlar da Türkiye Cumhuriyeti’nin vatandaşıdır”. Benzer bir ifadeyi yukarıdaki ilk alıntıda da görmek mümkündür. Örneğin Eyüp Can’a göre de “PKK’lı da olsa cezaevinde açlık grevine gidenler insan”dır. Türkiye’de yurttaşlar ve toplum karşısında bir taraf olarak algılanan “devlet” aynı zamanda kişileştirilmeye de oldukça müsait bir kategoridir: Buna göre devlet, tıpkı insanlar gibi, “öfkelenebilir”, “acıyabilir”, “bazen şuurunu kaybedebilir” (Laçiner, 1989: 4).

Ulusun bir aile metaforu ekseninde tahayyül edildiği milliyetçi ideolojiye içkin olarak yukarıdaki alıntının yazarı, aynı zamanda devlet yurttaş arasındaki ilişkiyi

anne-evlat ilişkisi olarak anlamlandırmaktadır. Devlet yurttaş ilişkisinin yasalarla belirlenen karşılıklı hak ve özgürlüklerden azade bir biçimde aile ilişkisine indirgenerek inşa edilmesi, yurttaşın bir taraftan toy ve olgunlaşmamışlığına gönderme yaparken diğer taraftan da devlete koşulsuz itaatinin meşrulaştırılmasına neden olmaktadır. Açlık grevlerinin devlete karşı işlenen ancak yine de “affedilmesi gereken” bir “suç” olarak işaretlendiği yazıda, devlet aynı zamanda bir anne olarak anlamlandırılmakta ve bu “affetmenin” gerekliliği ise, “duygusallık”, “müşfiklik”, “arabuluculuk” gibi “kadın doğasına” ait olduğu varsayılan bir takım değerler ve annelik yüceltisi ile meşrulaştırılmaktadır.

Açlık grevlerinin şiddet içermeyen bir eylem biçimi olmasına rağmen, köşe yazılarında grevlerin toplumun ve devletin varlığını tehdit eden ve şiddet içeren unsur olarak işaretlenmesinde söz konusu anlamlandırmayı meşrulaştırmaya yönelik bir strateji olarak doğrudan “PKK üyesi, terörist” olarak nitelendirilen tutuklu ve mahkûmların ve “onları dışarıdan yönlendiren PKK’nın” aynı zamanda zaten ölmeye ve öldürmeye yatkın oldukları vurgulanmaktadır. Söz konusu bu strateji sayesinde açlık grevlerine neden olan taleplerin, aslında “siyaset ve müzakere yoluyla” çözülebilecek talepler olmasına rağmen, PKK ve cezaevlerindeki tutuklu ve mahkûmların “siyaset yerine şiddeti tercih ettikleri”ne yönelik bir anlamlandırma öne çıkarılmakta ve bu bağlamda da bir taraftan greve neden olan talepler tartışma dışı bırakılırken diğer taraftan da grevin kamuoyundaki meşruiyeti sarsılmaya çalışılmaktadır.

ii) Büyük Kürt siyasetinin bir parçası olarak açlık grevleri

Daha önce de belirtildiği gibi 12 Eylül 2012 tarihinde başlatılan ve 68 gün süren greve neden olan talepler temel olarak üç konu üzerinde toplanmaktadır. Bu talepler: cezaevinde bulunan Abdullah Öcalan’a yönelik tecridin kaldırılarak avukatları ile görüşmesinin sağlanması ve cezaevi koşullarının iyileştirilmesi, mahkemelerde anadilde savunma hakkının kabul edilmesi ve anadilde eğitim ve öğretim hakkının kabul edilmesidir.

Açlık grevine giden tutuklu ve mahkûmların siyaset yerine şiddeti tercih eden “PKK’lı teröristler” olarak işaretlenmeleri, gerek mahkûmların açlık grevine gitmelerine neden olan taleplerin gerekse de açlık grevinin insan haklarına duyarlı ve tutarlı bir biçimde tartışılmasını engellemektedir.

...Talep, “kritik” kelime... Siyasi yönü, siyasi açığı devreye sokan bir kelime... Bir kere, talepler temel olarak mahkûm ve mahpushane koşullarına ilişkin değil, tersine büyük siyasetin büyük talepleri... Bu tür eylemlerin gündeme getirdiği bu tür devasa siyasi talepler, nitelikleri ve meşruiyetleri açısından sorunlar taşırlar ve karşılanmayı zorlaştırarak ciddi sıkıntılar yaratırlar. Nitekim öyle

oluyor... Ölüm orucuna yatanlar, “ana dilde eğitim, Kürtçe savunma hakkını ve Öcalan’ın tecridinin kaldırılması”nı istiyorlar. Kürtçe savunma dışında (ki o da sınırdadır) büyük Kürt siyasetinden yola çıkıyorlar. “Hayatı” ortaya koyan, “canı silah haline getiren” bir “siyaset” yapma tarzı bu. Ve bu tarz doğal olarak “makro politika”nın eseri... Kürt Siyasi Hareketi can üzerinden alan açma hamlelerini, kurşun yerine insan canını kullanarak sistemi zorlama çabalarını sürdürüyor. Örgüt merkezli, dayatıcı bu siyaset tarzının insani değerler açısından gayri meşruluğu, söz konusu taleplerin yerinde olup olmaması tartışmamasını geride bırakmaktadır. (Ali Bayramoğlu, “Oruç, Ölüm, Siyaset”, *Yeni Şafak*, 1 Kasım 2012)

Açlık grevleri, belirli taleplerin yerine getirilmesine yönelik siyasal bir eylem biçimi olmasına rağmen, yukarıdaki alıntının yazarı, genel anlamda açlık grevlerine neden olan talepler arasında bir hiyerarşi kurarak açlık grevlerini meşru olan\meşru olmayan biçiminde ayırtmaktadır. Buna göre, cezaevi koşullarının iyileştirilmesine yönelik talepler içeren açlık grevleri meşru olarak işaretlenirken Öcalan’a yönelik tecridin kaldırılması, anadilde eğitim ve savunma talepleri ile başlatılan açlık grevleri meşru olmayan grevler olarak işaretlenmektedir. Bu noktada 12 Eylül 2012’de başlatılan açlık grevlerinin meşruiyetini sarsmaya yönelik diğer bir strateji olarak söz konusu bu açlık grevi ile Türkiye’de geçmiş yıllarda gündeme gelen açlık grevlerine gönderme yapılarak “talepler” noktasında bir karşılaştırılmaya gidildiği görülmektedir. Örneğin, Murat Yetkin’e göre “açlık grevindekiler kendi hapisane koşulları için değil, PKK lideri Öcalan’ın koşullarının rahatlatılması için eylemedirler”¹². Benzer bir biçimde Orhan Kemal Cengiz de “daha önce hunharca operasyonlarla F tipi cezaevlerine taşınan, dertlerini anlatmak için bedenlerini ölüme yatırmaktan başka çaresi olmayan insanların açlık grevleri gibi haklı ve meşru olarak göremiyorum”¹³ diyerek bu açlık grevini meşru bulmadığını belirtmektedir.

Bu bağlamda tutuklu ve mahkûmların açlık grevine gitmelerine neden olan söz konusu taleplerin meşruiyetini sarsan temel noktanın ise “Türkiye Cumhuriyeti devletinin bekası” ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Nitekim yukarıdaki alıntıda karşımıza çıkan “Büyük Kürt siyasetinden” yola çıkıyorlar ifadesi tam da Türk milliyetçiliğinin, Kürt hareketi karşısındaki “bölünme-parçalanma” fobisi ile ilişkilidir. Bu bağlamda da anadilde eğitim, Kürtçe savunma hakkının tanınması ve Abdullah Öcalan’a yönelik tecrit ortadan kaldırılması, “Büyük Kürt siyasetinin” “Türkiye Cumhuriyeti’nin birlik ve bütünlüğüne yönelik bir tehdit”i olarak anlamlandırılmaktadır. Bora’nın da belirttiği gibi (1995: 133), Kürt hareketinin 1980 sonrası yükselişe geçmesi ile belirginleşen Kürt meselesi, Türk milliyetçiliğinin beka kaygısını ve tehdit algılamasını güncelleştiren bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Türk milliyetçiliğinin söz konusu

“beka davası” sorunsalını sürekli gündemde tutan ve savunmacı bir tepkiselliği neden olan en önemli etken Kürt meselesidir. Bu nokta aynı zamanda, Kürt meselesinin “vatanın bölünmesi” ile bir ve eşdeğer görülmesinin de temelini oluşturmaktadır (139). Gerek Türkiye Cumhuriyeti’ne yurttaşlık bağı ile bağlı herkesin Türk olduğunu belirten hukuki yapı, gerekse de Anadolu’nun gerçek sahiplerinin Türkler olduğunu öne süren etnisist bir yaklaşımın sonucu olarak Cumhuriyet’in kuruluş dönemi resmi devlet söyleminde Kürtlerin etnik ve hatta fiziki varlığı inkâr edilmiştir. Kürtlerin etnik ve fiziki varlıklarının inkârı, 1990’ların ortalarına kadar, devlet söyleminde Kürt meselesine dair olarak da derin bir suskunluğa neden olmuştur (Yeğen, 1999: 18). Ancak Kürtlerin etnik ve fiziksel varlıklarına yönelik söz konusu inkâr politikasına rağmen, devlet, Kürt meselesine ilişkin olarak belirli bir dil üzerinden sürekli “düşünmeye” ve “spekülasyonlar” üretmeye devam etmiştir. Buna göre, Cumhuriyet’in kuruluş yıllarından itibaren Kürt meselesi, devlet söyleminde, hilafet ve saltanatı geri getirme amacıyla olan “irtical”, modernlik öncesinin kalıntıları olarak “aşiret direnci” ve “eşkiyalık”, dış güçlerin bir tezgâhı olarak “ecnebi kışkırtması” ve ekonomik bir bütünleşme sorunu olarak “bölgesel geri kalmışlık” olarak işaretlenmiştir. Nitekim irtica, aşiret veya eşkiyaların devlete karşı isyanı, yabancı devletlerin kışkırtması ya da bölgesel geri kalmışlıkla ilişkilendirilen Kürt meselesi, bu bağlamda kendisinden başka bir şey olarak sunulmuş; bununla da temelde etno-politik bir yapı arz eden toplumsal bir sorun olarak tartışılmasının önüne geçilmiştir (20-21). 2000’li yıllardan itibaren ise Kürt meselesi “yabancı devletlerin\ dış güçlerin bir kışkırtması olarak” görülmekle birlikte yeni olarak “Kürt realitesi” artık “tanınmaktadır”. Ancak bu “tanıma”nın dili, hâlihazırda hala ulus-devlet fikrini zedeleyebileceği endişe ile temel hak ve özgürlüklerin sağlanmasına yönelik bir politik temele oturtulmaktan yoksundur (Yeğen, 2003: 890).

Yukarıdaki alıntının yazarı açlık grevleri ekseninde Kürt siyasi hareketini “insan canı üzerinden alan açmaya çalışan, örgüt merkezli ve dayatmacı bir siyaset anlayışı benimsemekle” eleştirmektedir. Açlık grevleri ekseninde taleplerin karşılanmasına yönelik “Kürt hareketine önerilen yol haritası” ise “açlık grevi gibi şiddet içeren bir eylem yerine” taleplerini “demokratik yollarla” ve “meşru siyaset yolu” ile dile getirmeleridir.

BDP açlık grevindekilerin ölmesini istiyor. Ölsünler ki tabutlar “serxildan”ı ateşlesin. Bir yanda terör, öbür yanda ölüme yatmak. PKK-BDP-KCK hareketi demokratik metodları reddederek şiddete şartlanmıştır. Hükümet savunma ve eğitim dili konusunda adımlar attığı halde, ölüm metodlarında diretilmesi hangi demokraside hoş görülebilir. Üçüncü talep, Öcalan’ın kapisinin aralanmasıdır. Öcalan’a uygulanan “ağarlaştırılmış müebbeti” AHİM hukuka

uygun bulmuştur. Hiçbir hükümet, Öcalan'ın kapısını aralayamaz, seçmen buna izin vermez. Samimiyetle çözüm isteyenler, "ölümlü" zorlamalar yerine, demokratik metotları savunmalılar; fikir, ifade özgürlüğü, siyaset, müzakere tartışma, parlamento... (Taha Akyol, "Açlık grevi ve demokrasi", *Hürriyet*, 17 Kasım 2012)

Açlık grevini bir terör eylemi olarak gören Akyol, PKK-BDP-KCK hareketini bu bağlamda, demokrasi yerine şiddet eksenli politika benimsemekle suçlamaktadır. Yazara göre, açlık grevinde öne sürülen taleplerden anadilde eğitim ve savunma hakkı konusunda hükümet adımlar attığı halde eylemin hala devam ediyor olması, Kürt hareketinin demokrasi yerine şiddeti tercih ettiğinin en önemli göstergesidir. Nitekim zaten Kürtçe üzerinde bir yasağın olmadığını kanıtlamak için de köşe yazısında "isyan" anlamına gelen Kürtçe "serxildan" kelimesini de kullanmaktadır. Ancak yazar, her ne kadar açlık grevinde öne sürülen taleplerden anadilde eğitim ve savunma hakkı konusunda adımların atıldığını belirtse de Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren Türkçe dışında dillerin konuşulmasının rejime yönelik bir tehdit olarak algılanması, özellikle Kürtçe üzerindeki baskının "meşru gerekçesi" olmaya devam etmektedir ve yazarın belirttiğinin aksine düzenleme Kürtçe üzerindeki baskının ortadan kalktığını göstermemektedir. Nitekim 14 Kasım 2012 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi gündemine gelen ve anadilde savunmaya imkân tanıyan yasa tasarısında söz konusu hak yalnızca ilk savunma ve esas hakkında savunma ile sınırlı kalmıştır. Tasarıda sanık ve mağdurun kendini ifade edebilecek ölçüde Türkçe bilmediği durumda mahkeme tarafından atanan tercüman eşliğinde konuşabileceği belirtilmektedir. Ancak, meramını Türkçe anlatabilen fakat anadilinin farklı olduğunu beyan edenlerin duruşmalar boyunca anadilini kullanmaları engellenmektedir. Buna göre, sanık sadece iddianamenin okunması ve esas hakkındaki mütalaanın verilmesi aşamalarından sonraki aşamada savunmayı anadilinde yapabilecektir. Tercüme hizmetleri ise il adli yargı adalet komisyonlarınca oluşturulan listeden, sanığın seçeceği tercüman tarafından yerine getirilecek ve bu tercümanın giderleri de devlet tarafından değil, sanık tarafından karşılanacaktır. Bu noktada ücretini kendi ödediği tercümanı duruşma salonuna getirmek zorunda kalan sanıkların, kimlik tespiti, ara talepler, sorulara yanıt verdikleri aşamalarda yine anadillerini kullanmaları engellenmektedir.¹⁴

Açlık grevinde yer alan diğer talep ise Öcalan'a uygulanan tecridin kaldırılarak avukatları ile görüşmesinin sağlanmasıdır. Alıntıda söz konusu talep ise "Öcalan'ın kapısının aralanması" olarak anlamlandırılmaktadır. Köşe yazarlarının bir bölümü tarafından paylaşılan anadilde eğitim ve savunma hakları konusunda adımlar atıldığı halde açlık grevlerinin hala devam ediyor olması, açlık grevinin asıl amacının "Öcalan'ın serbest bırakılması" olarak nitelendirilmesine neden

olmaktadır. Söz konusu bu işaretleme sayesinde de açlık grevlerinin asıl amacı ülkeyi parçalamaya yönelik bir tehdit içeren “büyük Kürt siyasetinin” bir “oyunu” olarak görülmektedir. Örneğin, Murat Yetkin’e göre, “açlık grevinin tek bir amacı vardır; o da Öcalan’ın serbest bırakılmasıdır.”¹⁵ Benzer bir biçimde Mehmet Metiner de “anadilde savunma ve eğitim hakkı isteyerek bedenlerini ölüm yatırımlara acıyarak güldüğünü belirtmektedir”. “Bu kadar yalana ve çarpıtmaya ne gerek var?” diyen Metiner’e göre, “herkes pekâlâ bilmektedir ki, asıl istenen Öcalan’ın özgürlüğünün sağlanmasıdır, ötekiler Kürt vatandaşlarını mobilize etmek için kullanılan birer araçtan ibarettir.”¹⁶

Yukarıdaki alıntının yazarı, “samimiyetle çözüm isteyenlerin, “ölümlü” zorlamalar yerine; fikir, ifade özgürlüğü, siyaset, müzakere ve parlamento yolunu kullanarak taleplerini demokratik metotlarla savunmalarını” salık vermektedir. Ancak aynı yazıda Akyol’un kullandığı “Hiçbir hükümet Öcalan’ın kapısını aralayamaz, seçmen buna izin vermez” ifadesi de yazarın demokrasi ve siyasetten ne anladığını göstermesi açısından önemlidir. Söz konusu ifadede toplumu oluşturan yurttaşlardan sadece seçim dönemlerinde oy vermekle yükümlü “seçmenler” olarak söz edilmektedir. Bu bağlamda da “siyaset, demokrasi” sadece seçmen tarafından seçilen milletvekillerinin parlamentodaki varlığına indirgenmektedir. Siyasetin bu şekilde anlamlandırılması bir taraftan temsilde adaletin nasıl sağlanacağına dair tartışmaların önünü tıkarken diğer taraftan da farklı türde ayrımcılığa uğrayan toplumsal kesimlerin ayrımcılıkla mücadelede etkin politikaların nasıl üretilebileceği sorusunu da yanıtsız bırakmaktadır.

Açlık grevlerinde asıl çuvallayan BDP oldu. Koca bir parti varlığını, geleceğini, politikasını İmralı’ya bağlamış, oradan gelen emirle davranıyor. BDP’nin işe yaraması gerek ama yaramıyor, açlık grevini de yüzüne gözüne bulaştırıyor. (Yalçın Doğan, “Esad: bu laiklik savaşıdır”, *Hürriyet*, 20 Kasım 2012)

BDP politik haklar için ölmekten öte bir yol olduğunu, bu yüzden mecliste olduklarını açlık grevindekilere hatırlatsa hiç fena olmayacak, BDP meclise açlık grevine girmek için değil, Kürt halkının çocuklarına kendilerini öldürmekten daha fazlasını yapabileceklerini göstermek için, siyaset yapmak için girdi. (Hilal Kaplan, “Uzatılan el geri çevrilmemeli”, *Yeni Şafak*, 7 Kasım 2012)

Açlık grevleri sona erdirilmelidir... Bu süreçte sorumluluk alması gereken parti BDP’dir. Öcalan’ın yeniden gündeme geldiği bugünlerde BDP’nin rüşünü ispat etme imkanı vardır. Bunu da ancak siyasete sahip çıkarak, şiddete mesafe alarak yapabilir. (Murat Aksoy, “Öcalan devreye ne zaman girecek”. *Yeni Şafak*, 23 Ekim 2012)

BDP’lilerin Kürt sorununu çözmek için inisiyatif almalarını istedi devlet. İnisiyatif almak bir sorumluluk ve irade işi. Siyaset aklına sahip olan, çözüm

retme potansiyeli taşıyan ve yine çözümü ortaya koyma iradesine sahip olan bir siyaset tarzi, inisiyatif alabilir. BDP, inisiyatif alamadı. Kürt sorununu çözmek için devletin ve hükümetin kendisine yaptığı çağrıya cevap verebilecek politik bir tutum geliştiremedi. Bunun yerine açlık grevlerinin sözcülüğünü yaparak mağduriyet siyasetini oynamayı tercih etti. Ölüm siyasetini uygulamaya çalışıyor, oysa öldüren ya ölen bir pozisyondan siyaset üretmek bir akıl işi değildir. (Ergün Yıldırım, “BDP’nin inisiyatif alma yeteneksizliği”, *Yeni şafak*, 4 Kasım 2012)

Yukarıdaki alıntılarda Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) açlık grevi sürecinde tutuklu ve mahkumlara verdiği destekten dolayı eleştirilmekte¹⁷ ve partiye “şiddete sahip çıkmak yerine, siyaset yapması” “ğtlenmektedir”. Ancak gerek “BDP’nin işe yaramadığını” bu süreçte “uvalladığını” ifade eden Yalçın Doğan ve “BDP’nin inisiyatif alabilecek bir siyasi akla sahip olmadığını” belirten Ergün Yıldırım gerekse de “bugünlerde BDP’nin rüştünü ispat etme imkanı var” diyen Murat Aksoy’un söz konusu ifadeleri, BDP’nin siyasetteki varlığının zaten meşru olarak kabul edilmediğini ortaya koyması açısından dikkat çekicidir. Siyaset yapmaya ehil bir akıl ve rştten mahrum bir parti olarak nitelendirilen BDP’nin parlamentodaki varlığı da “Kürt halkının çocuklarına kendilerini ldrmektense siyasetin de yapılabileceğini göstermeye” indirgenmektedir. Söz konusu bu bakış açısı, açlık grevine neden olan taleplerin demokratik müzakere yolu ile nasıl çözülebileceğine dair tartışmanın önünü tamamen tıkamaktadır. Üstelik Kürt hareketinin legal siyaset alanında görünür olmaya başladığı 1990’lardan bu yana kurulan partilerin “lkenin devleti ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı nitelikteki fiillerin işlendiği bir odak haline geldiği” gerekçeleri ile yedi kez kapatıldığı da göz önüne alındığında Kürt meselesinin demokratik yöntemlerle nasıl çözülebileceği noktası tartışmalı hale gelmektedir (iek, 2010: 104).

iii) Hükümeti yıpratmaya yönelik bir strateji olarak açlık grevleri

Öcalan’ın ailesiyle görüşmesinin zaten engellenmediği, avukatlarıyla görüşmesine ise bu görüşmelerden sadır olabilecek çeşitli handikaplar engellendiği takdirde izin çıkabileceği yolunda açıklamalar yapılıyor hükümet kanadından, ama bu bilgi kimseleri kesmiyor. Açlık grevleri medyaya yansımadan önce ‘anadilde savunma hakkı’ hükümetin ‘yol haritası’nda zaten yer alıyordu. Bakanlar Kurulu’ndan bu karar doğrultusunda çıkan, ‘CMK 202’nin değiştirileceği’ haberi de yine, bazılarının ilgi alanlarına girmiyor. Bu ülkede, açlık grevleri konusunda BDP’den daha şahin görüşler ileri sürenler bulunuyor. Çünkü bu ülkede, Ergenekon Davası’ndan tutun, basın özgürlüğüne dek, dış politika stratejisinden tutun, açlık grevlerine dek bütün tartışmalara ‘buradan çıkıp hükümeti nasıl vurabilirim’ pozisyonuyla tavır alabilenler çokluğu oluşturuyor. (zlem Albayrak, “Bizim vicdanımızı vicdansızlar mı ölçecek? -2” *Yeni şafak*, 9 Kasım 2012)

Alıntının yazarı Özlem Albayrak, açlık grevlerindeki taleplere ilişkin olarak AKP Hükümetinin söz konusu taleplerin karşılanmasına yönelik olumlu adımları attığını söyleyerek; bazı kesimlerin bu gelişmeleri görmezden gelerek açlık grevi sürecinde hükümete yüklenmelerini eleştirmektedir. Öcalan'ın zaten ailesi ile görüşmesinin önünde bir engel bulunmadığını belirten yazar, gerek, avukatları ile görüşmesinin önündeki engellerin kaldırılabilmesine dönük açıklamaların yapıldığını gerekse de anadilde savunma hakkının zaten hükümetin “yol haritasında” yer aldığını vurgulamaktadır. Açlık grevlerinde öne sürülen taleplerden Abdullah Öcalan'a yönelik tecridin kaldırılması meselesinde grevlerin kamuoyundaki meşruiyetini sarsmaya yönelik bir strateji olarak köşe yazılarında, zaten uygulamada Öcalan'a yönelik bir tecridin olmadığı, ailesi ile görüşmesinin önünde bir engel bulunmadığı gerekçe gösterilerek meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır.¹⁸

Alıntının yazarı Özlem Albayrak, 9 Kasım tarihli yukarıda yer verilen yazısından bir hafta önce kaleme aldığı 2 Kasım tarihli köşe yazısında da ise açlık grevinde öne sürülen taleplerin “Türkiye’de yıllardır tartışılıp cevabının bulunamadığı, mutabakata varılamayan meseleler olduğunu” vurgulamaktadır. Albayrak’a göre anadilde eğitim ve savunma hakkı ile Abdullah Öcalan’a uygulanan tecridin kaldırılması “ivedilikle karşılanamayacağı bal gibi ortada olan netameli konular”dır. “PKK ve BDP’nin niyeti apaçık” diyen yazar, açlık grevinin asıl amacını “Mahkûmların öleceklerini bile bile gelen ölüm haberlerinden Hükümeti sorumlu tutmak” olarak işaretlemektedir. Aynı yazarın bir hafta arayla açlık grevindeki tutuklu ve mahkûmların greve gitmelerine neden olan taleplere ilişkin yaklaşımının çelişkili olduğu açık olmakla birlikte her iki yazısında da grevlerin “asıl amacı” hükümeti yıpratmak olarak nitelendirmektedir. Nitekim yazarın talepleri “netameli konular” olarak anlamlandırıyor olması anadilde eğitim ve anadilde savunma hakkının demokratik müzakere yolu ile nasıl çözümlenebileceği meselesini zaten tamamen tartışma dışı bırakmaktadır.

Açlık grevlerindeki taleplere ilişkin yaklaşımlarda benzer bir çelişkiyi Hilal Kaplan'ın Köşe yazılarında da görmek mümkündür. 26 Ekim tarihli köşe yazısında “Türkiye’de siyasi talepleri duyurmak için ölmekten daha fazlasının yapılabileceği bir ortamda yaşadığımızı düşünüyorum” diyen Kaplan, aynı zamanda “açlık grevindeki mahkûmların taleplerinin kısa vadede gerçekleştirilmesinin zor görüldüğünü” belirtmektedir. Bu bağlamda da gerek açlık grevlerinin nasıl sona erdirilebileceği gerekse de taleplerin nasıl gerçekleşeceğine yönelik soru yine yanıtsız kalmaktadır. Kaplan, 6 Kasım tarihli köşe yazısında ise bu kez “açlık grevlerini sürdürenlerin isteklerine bakıldığında bunların zaten hükümetin kısa vadede gerçekleştireceğini vaat ettiği talepler olduğunu görüyoruz” demektedir. “Peki o zaman müzakere ihtimaline zarar

veren bu eylem niye sürüyor?” diye sorun Kaplan’a göre açlık grevlerinin asıl amacı, “talepler hayata geçirildiğinde, tabana Ak Parti yapmadı, biz bu hakları kazandık demek içindir. Gerçi talepler hayata geçirildiğinde de söylenecek olan yine budur.” “Biz yitirilmesi muhtemel hayatlar için endişelenirken arkada bu siyasi hesapların yatmadığını düşünmek sanırım naiflik olur” demektedir. Bu bağlamda yazara göre, açlık grevleri temelde hükümeti yıpratmaya yönelik stratejinin bir parçasıdır. Açlık grevlerindeki taleplerin karşılanmasına yönelik Kaplan’ın söz konusu çelişkili ifadeleri ve açlık grevini “AKP’yi yıpratmak için hesaplanmış bir siyasi plan” olarak anlamlandırması ise yine çözüme yönelik tartışmaların önünü tamamen tıkamaktadır.

BDP’nin desteklediği hatta arkaladığı açlık grevlerini CHP de destekliyor şimdi? Nasıl oluyor da CHP ile BDP birlikte hareket edebiliyor? CHP’nin yegâne maksadı AK Parti’yi iktidardan düşürmek, bunu bilmeyen yok. Ya BDP’nin maksadı ne? Kürt halkının gasp edilen haklarının davacısı olmak mı yoksa bu hakları gasp edenlerle işbirliği içinde de olsa AK Parti’yi iktidardan düşürmek mi? Bir süre önce PKK liderlerinden Duran Kalkan AK Parti hükümetini düşürmeyi hedeflerinin başına yerleştirdiklerini ilan etmişti. (Salih Tuna, “BDP ve CHP’ye bu gülleri kim veriyor?” *Yeni Şafak*, 12 Kasım 2012)

Yukarıdaki alıntının yazarı, CHP’nin açlık grevlerine destek vermesinin asıl amacını AKP Hükümeti’ni iktidardan düşürmek olarak nitelendirmektedir. Bu süreçte BDP’yi de “aslında haklarını gasp eden CHP olsa da sırf Hükümeti düşürmek için onlarla işbirliği içinde” olmakla eleştirmektedir. Cumhuriyet’in kuruluş yıllarından itibaren Kürt kimliğinin bir biçimde “yok sayıldığını” vurgulamak için “Kürt halkının gasp edilen hakları” ifadesini kullanan yazar, 27 Ekim tarihli köşe yazısında da, “asimilasyoncu politikalar nedeniyle Kürt varlığının Türkiye’de uzun bir süre kabul edilmediğini, kart-kurttan ibaret sayılarak inkârcı bir siyaset anlayışının benimsendiğini” belirtmektedir. Bu bağlamda CHP, Cumhuriyet’in kuruluş yıllarından itibaren, Kürtlere yönelik inkârcı ve asimilasyoncu bir politikanın benimsenmesinin müsebbibi olarak işaretlenmektedir. Ancak yazar “Cumhuriyet tarihi boyunca gasp edilen” olarak anlamlandırdığı, açlık grevlerine de neden olan hak ve özgürlüklerin AKP hükümeti döneminde nasıl sağlandığı ya da sağlanabileceği sorusunu yanıtızsız bırakmaktadır. Üstelik parlamentoda yer alan önemli muhalefet partilerinin meclisteki yegâne varlıklarının AKP Hükümetini iktidardan düşürmek olarak nitelendirmesi, sadece “haklarının gasp edildiği” düşünülen Kürtlerin değil farklı türde ayrımcılığa uğrayan etnik, dinsel ve cinsel kimliklerin de toplumsal ve siyasi taleplerinin meşru siyaset yoluyla sağlanabilmesine yönelik tüm tartışmaların da önünü tıkamaktadır.

“Açlık grevlerine destek veren çevrelerin asıl amacının hükümeti eleştirmek, yıpratmak” olduğunu düşünen diğer bir yazar, Cem Küçük’tür¹⁹. Küçük’e göre,

“açlık grevleri sürecinde sol ve liberal gelenekte kopartılan fırtınanın sebebi tamamen hükümeti eleştirmek için”dir. Açlık grevlerindeki taleplere ilişkin “hükümetin bu güne kadar yaptığı çalışmaları ve atılan adımları söylemeye bile gerek yok” diyen yazar, bu bağlamda açlık grevlerini sona erdirebilecek temel hak ve özgürlüklerin sağlanmasına yönelik talepler konusunda hangi adımların atıldığını zaten tartışmamaktadır. “Teröristle kucaklaşan BDP’lilere bir çift laf edemeyenler, aslında söyleyebilecek hiçbir sözleri yokken Hükümete küfür etmektedirler” diyen Küçük, temel hak ve özgürlüklerin sağlanmasına yönelik tartışmaların da nasıl bir çerçevede tartışılacağını sınırlarını çizmektedir. Buna göre, “dünyanın her yerinde iktidarlar eleştirilir, bunda yanlış olan bir şey yok” diyen yazar, devamında “Türkiye’nin en temel meselesi aslında medya”dır demektedir. Küçük’e göre, “Önümüzde duran Kürt meselesi olmasa medyaya hemen el atılması elzemdir... çünkü medyanın aslında en temel derdi hükümeti eleştirmektir.” Küçük’ün medyaya ilişkin tavrında da açıkça görüldüğü gibi temel hak ve özgürlüklerin sağlanmasına yönelik tartışmalar ancak “hükümeti eleştirmemek kaydıyla mümkündür” söz konusu sınırlar içinde kaldığı sürece her türlü fikir ve ifade açıkça savunulabilir.

Meşru bir hak arama talebi olarak açlık grevleri

Köşe yazılarında açlık grevlerine ilişkin tartışmalarda sınırlı bir biçimde de olsa *Radikal* gazetesi köşe yazarlarının bir kısmı tarafından açlık grevleri meşru bir hak arama talebi olarak görülmektedir.

“Şiddetini tanı” demektedir açlık grevcisi, “şiddetini oluşturan siyasetin önerdiği yaşam, benim kabul edeceğim yaşam değil”. Açlık grevlerinde, ölüm oruçlarında, eylemcinin değil, toplumun şiddeti görülür...“Suçunu bil” demektedir açlık grevcisi, “senin suçunu oluşturan siyasetin önerdiği yaşam, benim kabul edeceğim yaşam değil”. Açlık grevlerini, ölüm oruçlarını kabul etmemek, ahlaken mahkûm etmeye çalışmak yararsızdır, ondan önce açlık grevlerine, ölüm oruçlarına yol açan şiddetin ve suçların kabul edilmemesi, mahkûm edilmesi gerekir. Yapılabilecek şey, eylemi anlamak, eyleme yol açan şiddet-suç bağıni reddedecek, dönüştürecek politik imkânlarla yönelmektir. ‘İnsani’, ‘vicdani’ ya da ‘psikolojik’ bir konum değildir, bu yüzden hümanist nutuklarla, ajitatif argümanlarla ya da yatıştırıcı telkinlerle konuşulacak bir konu değildir. Ne lehinde ne aleyhinde. Politik bir konumdur, politik ilişkiler ağında eylemcinin bedeniyle ağırlık koymasındır. Bir ‘çözüm’ varsa yine ve sadece politik söylem ve işlemlerle olur. Eylem eylemi gerektirir. (Ali Topuz, “Açlık grevleri güzel söz değil, politik adım ister”, *Radikal*, 25 Ekim 2012)

Yukarıdaki alıntının yazarı, açlık grevlerinin “insani”, “vicdani” ya da “psikolojik” argümanlarla tartışılmayacağını, açlık grevlerinin tamamen politik bir konum arz etmesinden hareketle tartışmaktadır. Topuz, ayrıca bir önceki bölümde yer

alan açlık grevlerinin şiddet içeren bir eylem olarak işaretlenmesinin aksine, açlık grevlerinde toplumun şiddetinin görünür olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda yazar, açlık grevinin kendisinin değil greve neden olan şiddetin ve suçun ortaya konularak politik alanın nasıl dönüştürülebileceğinin tartışılması gerektiğini belirtmektedir. Topuz, çözüm için de politik söylem ve eyleme öncelik verilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Topuz'un söz konusu yaklaşımı sadece anadilde eğitim, savunma hakkı ve Abdullah Öcalan'a yönelik tecridin kaldırılması talebi ile başlatılan açlık grevindeki tutuklu ve mahkûmların değil toplumsal alanda ayrımcılığa uğrayan farklı cinsel, dinsel ve etnik kimliklerle bir eşdeğerlilik ilişkisi kurulabilmesine olanak sağlamaktadır.

16 Kasım tarihli köşe yazısında ise Topuz, anadilde eğitim, anadilde savunma hakkı ve Abdullah Öcalan'a uygulanan tecridin kalkmasına yönelik taleplere ilişkin olarak bir önceki bölümde tartışılan "bu talepler için açlık grevi yapılmaz", "açlık grevlerinin amacı belli" argümanlarını eleştirmektedir. "Bu talepler için hangi eylemin yapılacağını eylemcilerden başkası belirleyemez" diyen yazar, taleplere ilişkin olarak da asıl sorunun "Türkiye'de resmi dilin kutsal dil olarak eşitleniyor oluşundan kaynaklandığını" belirtmektedir²⁰. Nitekim Cumhuriyet tarihi boyunca Türk olmanın en önemli göstergelerinden biri Türkçe konuşmaktır. Bu bağlamda diğer anadilleri konuşmanın, ulusal bütünlüğe yönelik büyük bir tehdit olarak algılanması, dilsel farklılıkların yok sayılmasına neden olmuş bu durumun doğrudan bir uzantısı olarak da anadil, resmi dil ve Türkçe'nin birbirine eşitlendiği bir politika belirgin hale gelmiştir (Kubilay, 2004: 79-80).

"Açlık grevlerinin bir arka planı var" diyen Ayşe Hür'e göre de grevlerin arka planında "Cumhuriyet tarihi boyunca Kürtçeye konulan yasaklar" yer almaktadır. Anadili Kürtçe olanlar, anadili Türkçe olanlarla hala aynı haklara sahip değil diyen yazara göre, "bugün gelinen noktada temel insan hakları sözleşmelerine ve hatta insan hakları sürecinde geri bir düzeyi temsil eden Lozan Antlaşması'nın hükümlerine bile uyulmamaktadır." "Kürtçenin seçmeli ders olarak değil, eğitim dili olmasının bir insan hakkı olduğunu çoğu kesim kabul etmiyor" diyen yazara göre, Kürtçe yayın yapan radyo ve televizyonlar üzerinde bile hala sınırlamalar bulunmakta, halka Kürtçe hizmet veren belediye başkanları görevden alınmaktadır.²¹

18 Aralık 2002 tarihinde Resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren, Türkçe dışındaki anadillerde radyo ve televizyon yayıncılığı yapma imkânı tanıyan "3984 sayılı radyo ve televizyonların kuruluş yayınları hakkında kanunda" yapılan değişiklik ile birlikte, "radyo ve televizyonların dili hakkındaki yönetmelik"te Türkçe dışındaki dil ve lehçelerde yayın yapılması mümkün hale gelmiştir. Söz konusu yönetmeliğe göre, anadilde yayıncılık yapma yetkisi yalnızca TRT'ye

aittir. Ancak söz konusu yönetmelik TRT'nin Danıştay'a açtığı davayı kazanması nedeniyle uygulanamamış; bu nedenle 2003'te 3984 sayılı kanunda yeni bir düzenleme yapılmak durumunda kalmıştır. Kanuna "Kamu ve özel radyo ve televizyon kuruluşlarının Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir" ifadesinin eklenmesi ile TRT'nin yanı sıra özel radyo ve televizyon kuruluşlarına da anadilde yayın yapma yolu açılmıştır. RTÜK tarafından 2004 yılında çıkarılan yeni bir yönetmelikle de TRT'ye verilen anadilde yayın yapma hakkı, *ulusal* özel radyo ve televizyon kanallarına da verilmiştir. Söz konusu yönetmelik kapsamında yayınlarda anadillerin öğretilmesi yasaklanarak yayınların yalnızca yetişkinlere yönelik olabileceği hükme bağlanmıştır. Yayın dilleri ise Çerkezce, Boşnakça, Arapça, Kırmancı ve Zazaca olarak belirlenmiştir. Ancak yerel/bölgesel kanallara izin verilememesi, yayınların ulusal özel kanallardan yapılabileceği belirtilmekle birlikte, yayınların TRT'den yapılması (Kubilay, 2004: 76-82), uygulamada Ayşe Hür'ün de belirttiği gibi anadilde yayıncılık meselesini de tartışmalı hale getirmektedir.²²

Açlık grevlerini meşru bir hak arama talebi olarak gören köşe yazılarında ayrıca bir önceki bölümde öne çıkan, açlık grevindeki tutuklu ve mahkûmların grevlere "kendi özgür iradeleri ile değil örgütün baskı ve zorlaması ile katıldıklarına" ilişkin bakış açısının da eleştirildiği görülmektedir.

BDP bu açlık grevinin çağırıcısı değil. Açlık grevini mahkûmlar ve tutukluluklar başlattı. PKK'nın başlattığını da bilmiyoruz. Grevler, sıkışmışlıktan kaynaklı bir bağımsız irade beyanına dayanıyor. Yapılması gereken belli. Kürtçe savunma yasağının bitmesini istiyorlar. Kendileri gibi cezaevinde olan Abdullah Öcalan üzerindeki tecridin kalkmasını talep ediyorlar. Beyanı ve talebi meşru bir adım. Yapılması gereken belli. Demokratik hukuk devletinin gereklerini yerine getirsek yeter. (Koray Çalışkan, "BDP mi cenaze istiyor?", *Radikal*, 30 Ekim 2012)

Yukarıdaki alıntıda açlık grevleri, beyanı ve talebi belli olan meşru bir eylem olarak anlamlandırılmaktadır. Açlık grevlerini tutuklu ve mahkûmların başlattıklarını belirten Çalışkan, BDP'nin bu grevlerin çağırıcısı olmadığını vurgulamaktadır. Açlık grevlerinin eylemcilerin kendi iradeleri ile başlatıldığı savunan Pınar Öğünç'e göre de, "Bir siyasi eylem biçimi olarak açlık grevlerinin tartışılabileceğini ya da onaylanmayabileceğini" belirtmektedir. Ancak yöntemi eleştirenlerin "kolay yolu seçerek, greve giden tutuklu ve mahkûmların birileri tarafından zorlandıklarını düşünmelerini" eleştirmektedir²³. Benzer bir düşüncüyü paylaşan Cengiz Çandar ise, "Açlık grevindekilerin siyasi kimlik taşıyan kişiler olduğunu bu anlamda da nasıl bir siyasi eylem biçimi seçeceklerine ancak kendilerinin karar verebileceğini" belirtmektedir. Bu bağlamda "karara

katınılmasa bile buna dair kimsenin söz söyleme hakkına sahip olmadığını" ifade eden Çandar'a göre, "örgüt tarafından kullanıldıkları" ya da "ölüme gönderildikleri" gibisinden safsatılar, onlarca insanın "siyasi tercihine" ya da siyasi kimliklerine "saygısızlıktır."²⁴

Açlık grevi yapan tutuklu mahkûmların bu eylemi kendi özgür iradeleri ile gerçekleştirdikleri vurgulanırken eleştirilerin temelini de açlık grevlerine neden olan taleplerin karşılanmaması oluşturmaktadır.

Dün TBMM'ye getirilen anadilde savunma hakkıyla ilgili bir bölüm de içeren düzenleme, güvercinin önüne atılan plastik bir mısır tanesi. Düzenleme, Türkçe bildiği halde 'kendisini daha iyi ifade edebileceği bir dille' savunma yapmak isteyen kişiye sadece iddianamenin okunması ve esas hakkındaki mütalaasını verirken izin veriyor. Geri kalan her adımda, her soruda sanık kendisini en iyi ifade ettiği dille değil Türkçe konuşacak. Türkçe dışında bir dil konuştuğu söz konusu iki durumda da tercüman bulundurma ve bu tercümanın ücretini ödeme yükümlülüğü sanığa ait. Üstelik her an hâkim tarafından "Bu iş yargılamayı sürüncemede bırakıyor" gerekçesiyle Türkçe dışında bir dilin kullanılması askıya alınabilir. Düzenleme bu inisiyatif hâkime bırakıyor... Devletin Kürtlere doğuştan gelen haklarını vermek konusundaki taktiğini sofistike bir endüstriden geçirdiğini görüyoruz. Çok geç, çok az, çok geç, bol taksitli uygulamasına 'hakkını vermiş gibi' yapma kodunu ekledi. Bu koddan bir de 'ancak parası olan, vermiş gibi yaptığımız bu haktan yararlanabilir' özelliği var ki... Oh, tadından yenmez bu devlet. (Ezgi Başaran, "Kürtçe savunma büyük Türk hâkimine emanet", *Radikal*, 15 Kasım 2012)

Daha önceki bölümde köşe yazarları tarafından dile getirilen, açlık grevlerindeki taleplerden anadilde savunma hakkının zaten Hükümet tarafından sağlandığına yönelik görüşlerin aksine Ezgi Başaran, anadilde savunma hakkına yönelik düzenlemeyi "güvercinin önüne atılan plastik mısır tanesi" olarak nitelendirmektedir. Anadilde savunma hakkına yönelik düzenlemenin temel hak ve özgürlüklerin sağlanması noktasında yetersiz kaldığını düşünen yazar, tanıkların savunma sırasında anadillerini kullanmalarının önünde yine engellerin bulunduğunu belirtmektedir. "Devletin Kürtlere doğuştan gelen haklarını vermek konusundaki taktiğini sofistike bir endüstriden geçirdiğini görüyoruz" ifadesi ile de anadilde savunma ve eğitim hakkı temel bir "insan hakkı" olarak işaretlenmektedir. Bu bağlamda devlet, Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında itibaren Kürtlere yönelik ayrımcı politikalar uygulamakla eleştirilmektedir. Açlık grevlerindeki taleplerden anadilde savunma hakkına yönelik düzenlemenin "problemlili" olduğunu düşünen diğer bir yazar ise Yertvart Danzikyan'dır. "mahkemenin sadece belli kısımlarında uygulanacak bir "anadilde savunma" bu." Diyen yazara göre, "açlık grevindeki tutuklu ve mahkûmlara yarım yamalak bir reform "bahşedilmiştir".²⁵

Açlık grevlerindeki tutuklu ve mahkûmların talep ettikleri hakların “gasp” edildiğini düşünen diğer yazar ise Ahmet İnsel’dir. İnsel’e göre “hükümet, insan haklarına aykırı davranarak, mahkûmların taleplerine kulaklarını tıkamaktadır” Bu yönüyle de hükümet, siyaset ve müzakere alanını kapatan temel bir aktör olarak işaretlenmektedir.²⁶ Açlık grevlerinde öne sürülen taleplerin karşılanmaması bağlamında hükümeti eleştiren Orhan Kemal Cengiz ise “AKP’yi günü kurtarmaya yönelik politikalar geliştirmekle” eleştirmektedir. Türkiye’de sadece Kürtlerin değil Aleviler ve gayrimüslimler gibi farklı etnik ve dinsel kimliklerin de temel hak ve özgürlükler noktasında sıkıntılar yaşadığını belirten yazar, AKP’yi “sistemi dönüştürmek yerine onun efendisi olmaya çalışmakla” eleştirmektedir.

Kısaca tartışmaların ikinci düzeyinde açlık grevleri meşru bir hak arama talebi ve siyasi bir eylem biçimi olarak anlaşılmaktadır. Açlık grevlerini şiddet içeren bir eylem biçimi olarak sabitlemeye çalışan anlamlandırmaların aksine, tartışmanın bu düzeyinde eylemler bu kez Kürt kimliğinin hak ve özgürlük mücadelesi için verilen bir siyasi bir eylem olarak işaretlenmektedir. Söz konusu köşe yazılarında temel olarak sorunsallaştırılanın, açlık grevi eyleminin kendisi değil Kürt halkının temel hak ve özgürlükleri üzerinde baskı kuran verili siyasal yapı olması önemlidir. Nitekim 25 Ekim tarihli köşe yazısında Ali Topuz’un da belirttiği gibi, açlık grevinde asıl görünür olan ve açığa çıkan şiddet, devletin şiddetidir. Bu bağlamda açlık grevine ilişkin tutarlı bir tartışmanın yürütülebilmesinin temel koşulu, açlık grevinin meşruluğunu tartışmanın ötesinde mahkûmların bu eylemi yapmalarına neden olan taleplerin Türkiye’de siyasal iktidarlar tarafından neden hala görmezden gelindiğinin ortaya konulmasıdır.

Sonuç

Anadilde eğitim, anadilde savunma hakkı ve Abdullah Öcalan’a uygulanan tecridin kaldırılması talebiyle 12 Eylül 2012’de başlayan ve 68 gün süren açlık grevleri, grevlerde öne sürülen söz konusu taleplerin aynı zamanda Türkiye’de son on yıllarda sıkça gündeme gelen temel hak ve özgürlüklere ilişkin talepler olması nedeniyle yoğun tartışmalara neden olmuştur. Bu bağlamda bir taraftan açlık grevi eylemlerinin meşruiyeti sorgulanırken grevler ekseninde meşruiyetin sorunsallaştırıldığı diğer bir alan da temel hak ve özgürlükler meselesi olmuştur.

68 gün süren açlık grevi eylemine ilişkin tartışmalarda açlık grevlerinin anlamı üzerinden temel olarak iki boyutlu bir mücadelenin yürütüldüğünü söylemek mümkündür. Bu bağlamda mücadelenin ilk düzeyinde temel olarak açlık grevinin anlamının şiddet içeren bir eylem biçimi olarak sabitlenmeye çalışıldığı görülmektedir. Açlık grevlerinin anlamının şiddet ekseninde sabitlenmesine yönelik söz konusu mücadelede, eylemi gerçekleştiren tutuklu ve mahkûmlar

“zaten ölmeye ve öldürmeye odaklanmış bir terör örgütünün üyeleri” olarak işaretlenmekte ve bu eylemi de “kendi özgür iradeleri ile değil terör örgütünün baskı ve zorlaması ile gerçekleştirdiklerine” yönelik bir anlamlandırma öne çıkarılmaktadır. Bu yönüyle de eylemler “hükümete, devlete yönelik bir şantajın da aracı olarak” kodlanmaktadır. Mücadelenin söz konusu bu ilk düzeyinin bir boyutunu, açlık grevinde öne sürülen taleplerin “Kürt Siyasi Hareketi”nin bir parçası olarak işaretlenmesi oluşturmaktadır. Bu bağlamda da açlık grevleri ve grevlerde öne sürülen talepler doğrudan “devletin bekasına, birlik ve bütünlüğüne yönelik bir tehdit olarak” anlamlandırılmaktadır.

Açlık grevlerine ilişkin yürütülen tartışmalarda mücadelenin ikinci düzeyinde ise mücadelenin birinci düzeyinde öne çıkarılan anlamlandırmaların yerinden edilmeye çalışıldığı görülmektedir. Buna göre, açlık grevleri belirli taleplerin karşılanmasına yönelik siyasi bir eylem biçimi olarak meşru görülürken grevlerde öne sürülen taleplerin de “Kürtlerin temel hak ve özgürlüklerine ilişkin talepler” olduğu savunulmaktadır. Bu bağlamda devlet ve hükümet tarafından Kürtlere yönelik uygulanan baskıcı politikalar sorunsallaştırılmaktadır. Bu nokta daha önce de belirtildiği gibi, açlık grevi tartışmalarını meşru eylem/meşru olmayan eylem biçiminde sınırlandıran bir anlayışın ötesine geçmesi ve eyleme neden olan taleplerin karşılanmasına yönelik tutarlı bir tartışmanın önünü açması açısından önemlidir. Nitekim özellikle son yıllarda Türkiye’nin politik gündeminde en önemli mesele olarak karşımızda duran Kürt kimliğinin temel hak ve özgürlüklerinin sağlanmasına yönelik tutarlı politikaların üretilebilmesinde bu tartışmalar verimli bir zemin sağlamaktadır. Bununla birlikte mücadelenin bu düzeyinde açlık grevleri ve grevlerde öne sürülen talepler meşru kabul edilmekle ve taleplere yönelik uygulamadaki hâkim devlet politikası eleştirilmekle birlikte, meselenin genel olarak Kürtlere tanınan/tanınmaması gereken hak ve özgürlüklere ilişkin bir çerçeve ile sınırlandırıldığı da görülmektedir. Meselenin büyük oranda anadilde eğitim, anadilde savunma hakkı ve Abdullah Öcalan’a uygulanan tecridin hak ve özgürlüklere ve hukuka aykırı bir uygulama olduğu üzerinden çerçevelendirilme biçimi, Türkiye’de farklı dinsel, cinsel ve etnik kimlikler üzerinde uygulanan ayrımcı politikaların ortadan kaldırılmasına yönelik nasıl bir mücadelenin yürütülebileceğine dair tartışmaların göz ardı edilmesine de neden olmaktadır.

Bunun yanı sıra, açlık grevlerine ilişkin tartışmalarda özellikle mücadelenin birinci düzeyinde öne çıkan anlamlandırmaya göre, söz konusunda taleplerin karşılanmasına yönelik bir mücadele açlık grevleri ile değil müzakere ve siyaset yoluyla gerçekleştirilmelidir. Ancak Türkiye’de düşünce ve ifade özgürlüğünün önünde yer alan sınırlamaların ve engellerin tartışmalarda göz ardı edildiği bir düzlemde temel hak ve özgürlüklerin sağlanmasına yönelik nasıl bir

mücadelenin yürütülebileceği noktası tamamen eksik kalmaktadır. Nitekim Türkiye’de kutsal sayılan değerlere bir tehdit oluşturduğu düşünülen düşünce ve ifadelerin cezalandırılması, ifade özgürlüğünün önündeki en büyük engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Bugün cezaevlerinde bulunan pek çok “düşünce suçlusu” göz önüne alındığında, Türk Ceza Kanunu’nun 301. maddesi ile tekrar gündeme gelen ifade özgürlüğünün, temel hak ve özgürlüklerin sağlanması aşamasında tartışmaya açılması zorunludur. Ancak açlık grevlerinin ve grevlerde öne sürülen taleplerin tartışıldığı köşe yazılarında ifade özgürlüğü ve bu özgürlüğe yönelik sınırlandırmalardan -Radikal Gazetesi’nde yer alan birkaç köşe yazısı hariç- bahsedilmemesi, temel hak ve özgürlükler noktasında toplumsal alanda bir eşitliğin nasıl sağlanacağı meselesini tartışmalı bir alana hapsetmektedir.

Sonnotlar

¹ Süreli açlık grevi, belli bir süreye dayalı olarak yapılan ve mahkûmların gerek cezaevinde verilen yemekten gerekse de kendi erzaklarından yememesine dayalı bir eylemdir. Bu eylem biçiminde greve giden mahkûmlar grev nedenlerini ve grevin süresini cezaevi idaresine bildirirler. Süresiz açlık grevinde ise, nihai amaç ölüm olmamakla birlikte, yetersiz beslenme yüzünden ölümler gerçekleşebilmektedir. ‘Süresiz’ ifadesi belirli bir süre boyunca greve giden mahkûmlar tarafından grevin kesintisiz olarak devam ettirildiğini belirtmek için kullanılmaktadır. Bu bağlamda da açlık grevine mahkûmların sırayla katılmaları mümkündür. Buna göre, birkaç grevci belli bir süre açlık grevine devam eder daha sonra bu grevciler grevi bırakır ve başka bir grup tarafından grev devam ettirilir. Amaç grevin kesintisiz bir biçimde devam ettirilmesidir, bkz. Özkaya (2011).

² Şiddet içermeyen bir hak arama yöntemi olarak belirli taleplerin kabul ettirilmesinde iktidara baskı uygulayan bir eylem biçimi olması ve insan yaşamını doğrudan ilgilendirmesi dolayısıyla hukuk ve tıbbın çalışma alanı içine giren açlık grevleri ve ölüm oruçları, ‘insan yaşamının kutsallığını’ doğrudan tehdit eden bir unsur olarak en temelde tıp etiğini (deontolojinin) doğrudan ilgilendirmektedir (Sevinç, 2008: 655-656).

³ Devrim Aydın Akkoç (2012). Açlık Grevleri: Yeniden Ama Başkaca. *www.birikimdergisi.com*. Son erişim tarihi, 24.04.2013.

⁴ Bkz. Akif Beki (2012). BDP isterse Ölümler Durur! *Radikal*, 25 Ekim; Ali Bayramoğlu. (2012). Ölüm, Oruç, Siyaset... *Yeni Şafak*, 1 Kasım; Yasin Doğan (2012). Devletin Vicdanı Var, ya Örgütün? *Yeni Şafak*, 31 Ekim; Özlem Albayrak (2012). Bizim Vicdanımızı Vicdansızlar mı Ölçecek? *Yeni Şafak*, 2 Kasım; Yasin Aktay (2012). Bir Ölüm orucunda da Apo’nun İdamı İstenirse? *Yeni Şafak*, 3 Kasım; Mehmet Metiner (2012). Açlık Grevinin Mantiği. *Yeni Şafak*, 16 Kasım; Taha Akyol (2012). Cumhuriyet Kavgası. *Hürriyet*, 27 Ekim; Sedat Ergin (2012). Açlık Grevlerinin Muhasebesi. *Hürriyet*, 20 Kasım; Yalçın Bayer (2012). Ölüm orucuna neden hep ‘mahpus’takiler yatar? *Hürriyet*, 28 Ekim.

- ⁵ Hilal Kaplan (2012). Açlık Grevi Hesapları. *Yeni Şafak*, 6 Kasım.
- ⁶ Yasin Doğan (2012). Devletin vicdanı var, ya örgütün? *Yeni Şafak*, 31 Ekim.
- ⁷ Açlık grevi eyleminin mahkumların bireysel iradeleri dışında gerçekleştiğine ilişkin doğrudan yazılar için bkz. Yasin Doğan (2012). Devletin vicdanı var, ya örgütün? *Yeni Şafak*, 31 Ekim; Yasin Doğan (2012). Öcalan’a rağmen Öcalan’cılık. *Yeni Şafak*, 14 Kasım; Ali Bayramoğlu (2012). Oruç, Ölüm, Siyaset. 1 Kasım; Yasin Aktay (2012). Bir Ölüm orucunda Apo’nun idamı istenirse? *Yeni Şafak*, 3 Kasım; Yasin Aktay (2012) Şekilden gerekçelerle açlık grevleri. *Yeni Şafak*, 3 Kasım.
- ⁸ Ahmet Hakan (2012). Yaşar Kemal’e açık mektup. *Hürriyet*, 3 Kasım; Orhan Kemal Cengiz (2012). Ölüm orucunu alkışlamak. *Radikal*, 29 Ekim; Altan Öymen (2012). Gazetecilerin Davaları. *Radikal*, 16 Kasım; Sedat Ergin (2012). Açlık grevlerinde inatlaşma zamanı değil. *Hürriyet*, 6 Kasım; Taha Akyol (2012). Açlık grevi ve demokrasi. *Hürriyet*, 17 Kasım; Mehmet Metiner (2012). İnsanımızı, insanlığımızı kurban etmemek. *Yeni Şafak*, 25 Ekim; Abdülkadir Selvi (2012). Can Şehit. *Yeni Şafak*, 13 Kasım.
- ⁹ Ergün Yıldırım (2012). BDP’nin inisiyatif alma yeteneksizliği. *Yeni Şafak*, 4 Kasım.
- ¹⁰ Yasin Doğan (2012). Devletin vicdanı var ya örgütün? *Yeni Şafak*, 31 Ekim.
- ¹¹ Yalçın Bayer (2012). Ölüm orucuna neden hep ‘mahpus’takiler yatar? *Hürriyet*, 28 Ekim.
- ¹² Murat Yetkin (2012) Erdoğan’ın ülkesi. *Radikal*, 27 Ekim.
- ¹³ Orhan Kemal Cengiz (2012). Ölüm orucunu alkışlamak. *Radikal*, 29 Ekim.
- ¹⁴ Son Söz Yine Türkçe <http://gundem.milliyet.com.tr/son-soz-yine-turkce/gundem/gundemdetay/14.11.2012/1626598/default.htm>. Son erişim tarihi, 24.04.2013. Nitekim Türkçe dışındaki dilleri konuşan toplumsal grupların dilsel haklarını koruma altına alan 1924 tarihli Lozan Barış Anlaşması’nın 39. Maddesinin 4. Fıkrası “Herhangi bir Türk uyruğunun, gerek özel gerekse ticaret ilişkilerinde, din, basın ya da her çeşit yayın konularıyla açık toplantılarında, dilediği bir dili kullanmasına karşı hiçbir kısıtlama konulmayacaktır” derken, 5. Fıkrası da “Devletin resmi dili bulunmasına rağmen, Türkçeden başka bir dil konuşan Türk uyruklarına, mahkemelerde kendi dillerini sözlü olarak kullanabilmeleri bakımından uygun düşen kolaylıklar sağlanacaktır” demektedir. Ancak Lozan Anlaşması’nda yer alan söz konusu maddeler uygulamada hiçbir dönem hayat bulamamıştır. Kubilay’ın (2004: 68) da belirttiği gibi, Türkiye’de Türkçeden sonra en çok konuşulan dil olan Kürtçenin dilde birliğin sağlanması önünde önemli bir tehdit olarak algılanması nedeniyle Kürtçe, dilsel asimilasyon politikalarının en önemli hedeflerinden biri olmuştur. Özellikle 1980’li yıllar Türkiye’de Kürtçe üzerindeki asimilasyon politikasında önemli bir aşamaya işaret etmektedir. İlk kez bu dönemde Türkçe dışındaki anadiller kanun yoluyla yasaklanmıştır (Kubilay, 2004: 71). Bu bağlamda

Akyol'un vurguladığı açlık grevindeki taleplerden anadilde eğitim ve savunma hakkına ilişkin taleplerin karşılandığını söylemek mümkün değildir.

¹⁵ Murat Yetkin (2012). Erdoğan bindiği dalı kesiyor. *Radikal*, 30 Ekim; ABD Büyükelçisi: PKK terörizmi son bulmalı. *Radikal*, 1 Kasım.

¹⁶ Mehmet Metiner (2012). BDP'nin ulu önder fetişizmi., *Yeni Şafak*, 15 Kasım.

¹⁷ Nitekim 12 Eylül'de başlayan açlık grevleri sadece cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlülerle sınırlı kalmamıştır. 8 Kasımdan itibaren değişen tarihlerde grevlere, Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) milletvekilleri, Emine Ayna, Özdal Uçer, Gülten Kışanak, Aysel Tuğluk, Sabahattin Tuncel, Sırrı Süreyya Önder, Adil Kurt, Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Baydemir, Diyarbakır bağımsız milletvekili Leyla Zana ve Demokratik Toplum Kongresi Daimi Meclis üyesi 13 kişi daha katılmıştır.

¹⁸ Köşe yazılarında Abdullah Öcalan'a yönelik bir tecridin olmadığı savunulmakla birlikte, İmralı Cezaevin'de bululan Öcalan'ın 27 Eylül 2011 tarihinden itibaren "geminin bozuk olduğu", "hava muhalefetine izin vermediği" ve "koster bozuk"luğu gerekçe gösterilerek avukatları ile görüşmesi engellenmiştir. Abdullah Öcalan'a yönelik herhangi bir tecridin olmadığını belirten köşe yazıları için, bkz. Yasin Aktay (2012). Şekilden gerekçelerle açlık grevleri. *Yeni Şafak*, 5 Kasım; Abdülkadir Selvi (2012). Kesire Öcalan formülü. *Yeni Şafak*, 15 Kasım.

¹⁹ Cem Küçük (2012). İktidarı eleştirmenin dayanılmaz hafifliği, *Yeni Şafak*, 28 Ekim.

²⁰ Ali Topuz (2012). Bozulan resmi dil değil, adalettir. *Radikal*, 16 Kasım.

²¹ Ayşe Hür (2012). Lozan, Şark Islahat Planı ve Kürtçe. *Radikal*, 21 Ekim.

²² Anadilde yayın tartışmaları ve mevzuat değişiklikleriyle ilgili olarak daha ayrıntılı bilgi için bkz: Sümer, 2010.

²³ Pınar Öğünç (2012). Süresiz ve dönüşümsüz körlük. *Radikal*, 15 Ekim.

²⁴ Cengiz Çandar (2012). Kurban bayramına siyasi kurbanlar" *Radikal*, 24 Ekim.

²⁵ Yervart Danzıkyan (2012). 67 günün ardından", *Radikal*, 19 Kasım.

²⁶ Ahmet İnel (2012). Darbe korkusu ve istihbarat raporu siyaseti. *Radikal*, 30 Ekim; Başbakan da İş Tadına Bırakmalı. *Radikal*, 13 Kasım.

Kaynakça

Akkoç A (2012). Açlık Grevleri: Yeniden Ama Başkaca. www.birikimdergisi.com. Son erişim tarihi, 24.04.2013.

Anderson P (2004). 'To Lie Down to Death For Days' The Turkish Hunger Strike, 2000-2003. *Cultural Studies*, 18(6), 816-846.

- Benjamin W (2010). Şiddetin Eleştirisi Üzerine. İçinde: A Çelebi (der.), *Şiddetin Eleştirisi Üzerine*, Çev. E Göztepe, İstanbul: Metis, 19-42.
- Berktaş F (2000). *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*. İstanbul: Metis.
- Bora T (1995). *Milliyetçiliğin Kara Baharı*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Caymaz B (2006). *Türkiye’de Vatandaşlık Resmi İdeoloji ve Yansımaları*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi.
- Çelebi A (2010). Şiddete Karşı Siyaset Hakkı. İçinde: A Çelebi (der.), *Şiddetin Eleştirisi Üzerine*. İstanbul: Metis, 255-312.
- Çiçek C (2010). Kürt Açılımından Milli Birlik ve Kardeşlik Projesine: Ovada Kürdi Siyaset Yapmanın Sınırları. *Birikim*, 250, 104-115.
- Duman Ö ve Göka E (2001). Travmatik Yaşantıların Bireysel ve Toplumsal Yansımaları”, *Toplum Bilim*, 90, 75-90.
- Dursun Ç (2007). Eleştirel Söylem Çözümlemesi. İçinde: A Cevizci, (yay. haz.) *Felsefe Ansiklopedisi Cilt 5*, İstanbul: Nobel, 335-344.
- Esendemir Ş (2001). İktidarın Bedeni Bedenin İktidarı. *Tezkire*, 19, 113-118.
- Fairclough N (1995). *Critical Discourse Analysis*. London: Longman.
- Fairclough N ve Wodak R (1997). Critical Discourse Analysis. İçinde: T van Dijk (der.), *Discourse as Social Interaction*. London: SAGE, 258-284.
- Foucault M (2007). *Cinselliğin Tarihi*. Çev. H Tanrıöven, İstanbul: Ayrıntı.
- Feyzioğlu M (1993) Açlık Grevi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 43/1-4: 157-168.
- Gramsci A (1997). *Hapishane Defterleri*. Çev. A Cemgil, İstanbul: Belge.
- İnceoğlu S (1999). *Ölme Hakkı: Ötenazi*. İstanbul: Ayrıntı.
- İnsel A (2005). *Türkiye Toplumunun Bunalımı*. İstanbul: Birikim Yayınları.
- Laclau E ve Mouffe C (2008). *Hegemonya ve Sosyalist Strateji: Radikal Demokratik Bir Politikaya Doğru*. Çev. A Kardam, İstanbul: İletişim.
- Mouffe C (2003). *Demokratik Paradoks*. Çev. C Aşkın, Ankara: Epos.
- Laçiner Ö (1989). Açlık grevleri ve Tarihsel Hesaplaşma Cudi’den Cudaya Doğru. *Birikim*, 5, 3-10.
- Lemke T (2013). *Biyopolitika*. Çev. U Özmakas, İstanbul: İletişim.
- Kadioğlu A (2008). Türkiye’de Vatandaşlığın Anatomisi. İçinde: A Kadioğlu (der.), *Vatandaşlığın Dönüşümü*, İstanbul: Metis, 168-184.
- Keyman F (1997). Kemalizm, Modernlik ve Gelenek: Türkiye’de “Demokratik Açılım Olasılığı. *Toplum Bilim*, 72, 84-99.

Koçan G ve Öncü A (2006). From the Morality of Living to the Morality of Dying: Hunger Strikes in Turkish Prisons. *Citizenship Studies*, 10(3), 349-372.

Kubilay Ç (2004). Türkiye’de Anadillere Yönelik Düzenlemeler ve Kamusal Alan: Anadil ve Resmi Dil Eşitlemesinin Kırılması. *İletişim Araştırmaları*, 2(2), 55-86.

Oldfeld A (2008). Vatandaşlık Doğal Olmayan Bir Pratik mi?. İçinde: A Kadioğlu (der.), *Vatandaşlığın Dönüşümü: Üyelikten Haklara*, İstanbul: Metis, 92-106.

Özkaya E (2011). Yaşatmak Uğruna Ölmek: Bir Armağan İlişkisi Olarak Açlık Grevi –Türk Açlık Grevçileri Örneği. *Toplum Bilim*, 120, 79-90.

Özmkas U (2012). Foucault: İktidardan Biyoiktidara. *Cogito*, 70-71, 53-81.

Philips L, Jorgensen M (2002). *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: SAGE

Sancar M (2000). *Devlet Aklı Kiskacında Hukuk Devleti*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Scalan S, Stoll L C, Lumm K (2008). Starving For Change: The Hunger Strike and Nonviolent Action, 1906-2004. İçinde: P Coy (der.), *Research in Social Movements, Conflict and Change*, Emerald, 275-324.

Sevinç M (2002). Bir İnsan Hakları Sorunu Olarak Açlık Grevleri. *SBF Dergisi*, 57, 111-137.

Sevinç M (2008). Hunger Strike in Turkey. *Human Rights Quaterly*, 30(3), 655-679.

Simanowitz S (2010). The Body Politic: The Enduring Power Of The Hunger Strike. *Contemporary Review*, 292 (1698).

Sümer, B (2010) *The Impact of Europeanisation on Policy-making in Turkey: Controversies, Uncertainties and Misfits in Broadcasting Policy (1999-2009)*, Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi Araştırma Dizisi, No:35, Ankara: ATAUM.

Üstel F (2004). *‘Makbul Vatandaş’ın Peşinde*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Yeğen M (1999). *Devlet Söyleminde Kürt Sorunu*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Yeğen M (2002). Yurttaşlık ve Türklük. *Toplum ve Bilim*, 93, 200-217.

Yeğen M (2003). Türk Milliyetçiliği ve Kürt Sorunu. İçinde: T Bora (der.), *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik*, İstanbul: İletişim, 880-893.

Yıdırım Y (2012). Açlık Grevleri ve Siyasetin Sonu. *Birikim*. Son erişim tarihi, 15.5.2013.

Son Söz Yine Türkçe. <http://gundem.milliyet.com.tr/son-soz-yine-Turkce/gundem/gundemdetay/14.11.2012/1626598/default.htm>. Son erişim tarihi, 24.4.2013.

İncelenen Köşe Yazıları

Albayrak Ö (2012). Bizim Vicdanımızı Vicdansızlar mı Ölçecek. *Yeni Şafak*, 2 Kasım.

Albayrak Ö (2012). Bizim vicdanımızı vicdansızlar mı ölçecek?-2. *Yeni Şafak*, 9 Kasım.

- Akyol T (2012). Açlık grevi ve demokrasi. *Hürriyet*, 17 Kasım.
- Aksoy M (2012). Öcalan devreye ne zaman girecek. *Yeni Şafak*, 23 Ekim.
- Başaran E (2012). Kürtçe savunma büyük Türk hakimine emanet. *Radikal*, 15 Kasım.
- Bayer Y (2012). Ölüm Orucuna neden Hep 'mahpus'takiler yatar? *Hürriyet*, 28 Ekim.
- Bayramoğlu A (2012). Oruç, Ölüm, Siyaset. *Yeni Şafak*, 1 Kasım.
- Can E (2012). Mahkumu Yaşat ki Devlet Yaşasın. *Radikal*, 24 Ekim.
- Çalışkan K (2012). BDP mi cenaze istiyor? *Radikal*, 30 Ekim.
- Çandar C (2012). Kurban bayramına siyasi Kurbanlar. *Radikal* 24 Ekim.
- Cengiz Orhan K (2012). Ölüm orucunu alkışlamak. *Radikal*, 29 Ekim.
- Danzikyan Y (2012). 67 günün ardından... *Radikal*, 19 Kasım.
- Doğan Y (2012). Devletin vicdanı var, ya örgütün? *Yeni Şafak*, 31 Ekim.
- Doğan Y (2012). Esad: "Bu laiklik savaşıdır". *Hürriyet*, 20 Kasım.
- Hür A (2012). Lozan, Şark Islahat Planı ve Kürtçe. *Radikal*, 21 Ekim.
- Kaplan H (2012). Açlık grevi ve siyaset. *Yeni Şafak*, 26 Ekim.
- Kaplan H (2012). Açlık Grevi Hesapları. *Yeni Şafak*, 6 Kasım.
- Kaplan H (2012). Uzatılan el geri çevrilmemeli. *Yeni Şafak*, 7 Kasım.
- Küçük C (2012). İktidarı eleştirmenin dayanılmaz hafifliği!. *Yeni Şafak*, 28 Ekim.
- İnsel A (2012). Darbe korkusu ve istihbarat raporu siyaseti. *Radikal*, 30 Ekim.
- İnsel A (2012). Başbakan da İş Tadına Bırakmalı. *Radikal*, 13 Kasım.
- Metiner M (2012). BDP'nin ulu önder fetişizmi. *Yeni Şafak*, 15 Kasım.
- Öğünç P (2012). Süresiz ve dönüşümsüz körlük. *Radikal*, 15 Ekim.
- Topuz A (2012). Açlık grevleri güzel söz değil, politik adım ister. *Radikal*, 25 Ekim.
- Topuz A (2012). Bozulan resmi dil değil, adalettir. *Radikal*, 16 Kasım.
- Tuna S (2012). Erdoğan karşıtı acayip bir ittifak. *Yeni Şafak*, 27 Ekim.
- Tuna S (2012). BDP ve CHP'ye bu gülleri kim veriyor?. *Yeni Şafak*, 12 Kasım.
- Tuna S (2012). İdam, Açlık Grevi ve Bisiklet. *Yeni Şafak*, 14 Kasım.
- Yıldırım E (2012). BDP'nin inisiyatif alma yeteneksizliği. *Yeni Şafak*, 4 Kasım.
- Yetkin M (2012). Erdoğan bindiği dalı kesiyor. *Radikal*, 30 Ekim.
- Yetkin M (2012). ABD Büyükelçisi: PKK terörizmi son bulmalı. *Radikal*, 1 Kasım.
- Yetkin M (2012) Erdoğan'ın ülkesi. *Radikal*, 27 Kasım.

Çalışma Kapsamında Analize Tabi Tutulan Köşe Yazıları

- Hürriyet

- Akyol T (2012). İki Konu. *Hürriyet*. 26 Ekim.
- Akyol T (2012). Cumhuriyet Kavgası. *Hürriyet*, 27 Ekim.
- Akyol T (2012). Hukuk ve Açlık. *Hürriyet*, 6 Kasım.
- Akyol T (2012). Açlık grevi ve Demokrasi. *Hürriyet*, 17 Kasım.
- Akyol T (2012). Çözüm İçin Küçük Bir Model. *Hürriyet*, 19 Kasım.
- Bayer Y (2012). Ölüm Orucuna Neden Hep 'Mahpus'takiler Yatar?. *Hürriyet*, 28 Ekim.
- Doğan Y (2012). AKP'nin İncileri mi Dökülürdü?. *Hürriyet*, 30 Ekim.
- Doğan Y (2012). "Biz de Mustafa Kemal'in Askeriyiz". *Hürriyet*, 31 Ekim.
- Doğan Y (2012). Bahçeli Zorlanıyor. *Hürriyet*, 3 Kasım.
- Doğan Y (2012). Esad: Bu laiklik Savaşıdır. *Hürriyet*, 20 Kasım.
- Ergin S (2012). Açlık Grevlerinde İnatlaşma Zamanı Değil. *Hürriyet*, 6 Kasım.
- Ergin S (2012). Açlık Grevlerinin Muhasebesi. *Hürriyet*, 20 Kasım.
- Hakan A (2012). Bir Vicdan Yazısı: Ölüm Oruçları. *Hürriyet*, 22 Ekim.
- Hakan A (2012). Ben de Oradaydım. *Hürriyet*, 1 Kasım.
- Hakan A (2012). Yaşar Kemal'e Açık Mektup. *Hürriyet*, 3 Kasım.
- Hakan A (2012). Kritik Sorular Kritik Cevaplar. *Hürriyet*, 4 Kasım.
- Hakan A (2012). Ali Ağaoğlu'nu İtici Yapan 7 Faktör. *Hürriyet*, 15 Kasım.
- Hakan A (2012). Soner'e Özgürlük. *Hürriyet*, 16 Kasım.
- Hakan A (2012). Abdullah Gül\Recep Tayyip Erdoğan Arasındaki Son Farklar. *Hürriyet*, 18 Kasım.
- Özdil Y (2012). Türkiye Sayın'la Gurur Duyuyor. *Hürriyet*, 20 Kasım.
- Özkök E (2012). Bunları Artık Kimse Yutmuyor. *Hürriyet*, 1 Kasım.
- Özkök E (2012). Çevremizdeki Uçkur Düşkünlerini Tanıyalım. *Hürriyet*, 16 Kasım.

- Radikal

- Beki A (2012). BDP İsterse Ölümler Durur! *Radikal*, 25 Ekim.
- Beki A (2012). Ye, İç de Kürtçe konuş! *Radikal*, 6 Kasım.
- Beki A (2012). Böbrek Taşının Azizlikleri. *Radikal*, 14 Kasım.
- Beki A (2012). Ulusalçılık Elden Gidiyor. *Radikal*, 17 Kasım.

- Beki A (2012). Öcalan Kadar Olamadılar. *Radikal*, 20 Kasım.
- Başaran E (2012). Öcalan Duygusunu Anlamak. *Radikal*, 16 Ekim.
- Başaran E (2012). Ape Musa'nın Evlatları Açlıktadır. *Radikal*, 23 Ekim.
- Başaran E (2012). Öcalan Kimle Nasıl Görüşmek İstiyor? *Radikal*, 31 Ekim.
- Başaran E (2012). Kürtçe savunma büyük Türk Hâkimine Emanet. *Radikal*, 15 Kasım.
- Can E (2012). Vicdanlı İnsanlar Koalisyonu. *Radikal*, 20 Ekim.
- Can E (2012). Mahkûmu Yaşat Ki Devlet Yaşasın! *Radikal*, 24 Ekim.
- Can E (2012). Bayramda Isırılan Yasak Elma. *Radikal*, 25 Ekim.
- Can E (2012). PKK ile BDP Arasında Ne Fark Var? *Radikal*, 6 Kasım.
- Can E (2012). Başbakan'ı Kim, Nasıl İkna etti? *Radikal*, 7 Kasım.
- Can E (2012). Ben İkna Olmadım Ya Siz?. *Radikal*, 14 Kasım.
- Can E (2012). Öcalan'ın Mesajı/Öcalan'a Mesaj! *Radikal*, 20 Kasım.
- Cengiz Orhan K (2012). Affedersiniz Yezidi. *Radikal*, 22 Ekim.
- Cengiz Orhan K (2012). Ölüm Orucunu Alkışlamak. *Radikal*, 29 Ekim.
- Cengiz Orhan K (2012). İktidar Körlüğü. *Radikal*, 2 Kasım.
- Cengiz Orhan K (2012). Devletin Aklına Yağlı Urganı Düşürmek. *Radikal*, 16 Kasım.
- Cengiz Orhan K (2012). Açlık Grevinde Sorulmayan Sorular. *Radikal*, 19 Kasım.
- Çalışkan K (2012). Kaç Kürt Ölse Yeter? *Radikal*, 23 Ekim.
- Çalışkan K (2012). Bayram Yazısı Yazamıyorum, Anlatayım. *Radikal*, 26 Ekim.
- Çalışkan K (2012). BDP mi Cenaze İstiyor? *Radikal*, 30 Ekim.
- Çalışkan K (2012). Numan Kurtulmuş Ak Parti'den İstifa mı Etti?. 16 Kasım.
- Çalışkan K (2012). 10.000 Kişilik Açlık Grevi Şovu! *Radikal*, 6 Kasım.
- Çalışkan K (2012). Açlık Grevlerinin 4 Sonucu . *Radikal*, 20 Kasım.
- Çalışlar O (2012). Hükümet Temkinli, BDP Temkinli. *Radikal*, 20 Ekim.
- Çalışlar O (2012). Ölüm Oruçları ve Öcalan'a Tecrit. *Radikal*, 24 Ekim.
- Çalışlar O (2012). Ölüm Oruçları: CHP Yine Tekledi. *Radikal*, 26 Ekim.
- Çalışlar O (2012). Diyarbakır'dan Ankara'ya Ölüm Orucu Trafiği. *Radikal*, 27 Ekim.
- Çalışlar O (2012). Aydar: Mehmet Öcalan Sorumluluğu Üstlenemez. *Radikal*, 31 Ekim.
- Çalışlar O (2012). 'Oğlum Dağdan İnse Benden Daha Az Ceza Alacak'. *Radikal*, 2 Kasım.
- Çalışlar O (2012). Öcalan Avukatlarıyla Görüşmek İstemiyor mu? *Radikal*, 7 Kasım.
- Çalışlar O (2012). Başbakan'ı Nasıl Değerlendirmeli? *Radikal*, 13 Kasım.

- Çalışlar O (2012). Açlık Grevi, Kürt Meselesine Dahildir. *Radikal*, 14 Kasım.
- Çalışlar O (2012). Talabani Yalan mı Söylüyor? *Radikal*, 17 Kasım.
- Çalışlar O (2012). Kürt Meselesinde Kopuştan Çözüme. *Radikal*, 21 Kasım.
- Çandar C (2012). Kurban Bayramı'na 'Siyasi Kurbanlar'. *Radikal*, 24 Ekim.
- Çandar C (2012). Umut Var mı?. *Radikal*, 26 Ekim.
- Çandar C (2012). Boş Sözler, 'timsah gözyaşları'. *Radikal*, 28 Ekim.
- Çandar C (2012). Koster Arızası'na Son Verme Zamanı. *Radikal*, 29 Ekim.
- Çandar C (2012). Ölüm Sınırında. *Radikal*, 31 Ekim.
- Çandar C (2012). Nusaybin'den Diyarbakır'a: 'Sıfır Noktası'ndan 'Merkez'e. *Radikal*, 5 Kasım.
- Çandar C (2012). Anahtar' Cumhurbaşkanı'nda. *Radikal*, 3 Kasım.
- Çandar C (2012). 'MHP İdeolojisi' İktidarda mı? *Radikal*, 14 Kasım.
- Çandar C (2012). Açlık Grevlerinin Ardından. *Radikal*, 19 Kasım.
- Danzikyan Y (2012). Devran Dönüyor, O Kibir Değişmiyor. 22 Ekim.
- Danzikyan Y (2012). 67 Günün Ardından. *Radikal*, 19 Kasım.
- Erdem T (2012). Başbakan'dan Beklenen Bu mudur? *Radikal*, 12 Kasım.
- Hür A (2012). Lozan, Şark İslahat Planı ve Kürtçe. *Radikal*, 21 Ekim.
- İnsel A (2012). Darbe Korkusu ve İstihbarat Raporu Siyaseti. *Radikal*, 30 Ekim.
- İnsel A (2012). Başbakan da İşi Tadında Bırakmalı. *Radikal*, 13 Kasım.
- Mumcu Ö (2012). Yaklaşan Tren Kazası. *Radikal*, 29 Ekim.
- Mumcu Ö (2012). Aaa Hapiste Gazeteciler Varmış. *Radikal*, 1 Kasım.
- Mumcu Ö (2012). Erdoğan'ın Yürüyüşü. *Radikal*, 12 Kasım.
- Mumcu Ö (2012). Neden İdam?. *Radikal*, 15 Kasım.
- Mumcu Ö (2012). İyi Haber. *Radikal*, 19 Kasım.
- Öğünç P (2012). Süresiz ve Dönüşümsüz Körlük. *Radikal*, 15 Ekim.
- Öğünç P (2012). Sokaklar Gaz Bulutundan Görünmüyor mu? *Radikal*, 2 Kasım.
- Öğünç P (2012). Açlık Grevinin 42. Gününde Duruşmaya Çıkarıldı. *Radikal*, 12 Kasım.
- Öymen A (2012). Çankaya'daki Davet ve En Önemli Konusu. *Radikal*, 31 Ekim.
- Öymen A (2012). Bu Sese Kulak Verin. *Radikal*, 2 Kasım.
- Öymen A (2012). Gazetecilerin Davaları. *Radikal*, 16 Kasım.
- Özdemir C (2012). Açlık Grevinde 38. Gün ve Görünmezlik. *Radikal*, 19 Ekim.

Özdemir C (2012). Açlık Oyunları. *Radikal*, 26 Ekim.
Özdemir C (2012). R.T.C. *Radikal*, 28 Ekim 2012.
Özdemir C (2012). Otosansürlü Bir Yazı. *Radikal*, 9 Kasım.
Topuz A (2012). Açlık Grevleri Güzel Söz Değil, Politik Adım İster. *Radikal*, 25 Ekim.
Topuz A (2012). Bozulan Resmi Dil Değil, Adalettir. *Radikal*, 16 Kasım.
Vassaf G (2012). Açlık Grevindekiler. *Radikal*, 18 Kasım.
Yetkin M (2012). Erdoğan'ın Ülkesi. *Radikal*, 27 Ekim.
Yetkin M (2012). Erdoğan Bindiği Dalı Kesiyor. *Radikal*, 30 Ekim.
Yetkin M (2012). ABD Büyükelçisi: PKK Terörizmi Son Bulmalı. *Radikal*, 1 Kasım.
Yetkin M (2012). Bir Türkiye, Üç 10 Kasım. *Radikal*, 10 Kasım.
Yetkin M (2012). İdam Cezası Erdoğan'ın Başkanlık Kozu Olabilir mi?. *Radikal*, 13 Kasım.
Zeyrek D (2012). Köşk'ten Olumlu Mesaj. *Radikal*, 19 Ekim.
Zeyrek D (2012). 'Tecrit'te Yol Aranıyor. *Radikal*, 23 Ekim.
Zeyrek D (2012). 'Tecrit' Kararını Devlet Verecek. *Radikal*, 24 Ekim.
Zeyrek D (2012). Koster Arızası'na Son Verme Zamanı. *Radikal*, 29 Ekim.
Zeyrek D (2012). Çözüm Çok Yakın. *Radikal*, 7 Kasım.
Zeyrek D (2012). Diyalog İçin de Kapı Açıldı. *Radikal*, 19 Kasım.

- *Yeni Şafak*

Aksoy M (2012). Öcalan Devreye Ne Zaman Girecek. *Yeni Şafak*, 23 Ekim.
Aksoy M (2012). Akıl Tutulması Örneği Olarak CHP. *Yeni Şafak*, 30 Ekim.
Aksoy M (2012). AK Parti Karşıtlığı Gazete Satışını Arttırır Ama Oyları Arttırmaz. *Yeni Şafak*, 6 Kasım.
Aksoy M (2012). Tarih Tersinden mi Akmaya Başladı? *Yeni Şafak*, 13 Kasım.
Aksoy M (2012). Tuğluk: Yeni Sayfa Açıldı, Artık Yapıcı Muhalefet Yapmalıyız. *Yeni Şafak*, 20 Kasım.
Aktay Y (2012). Bir Ölüm Orucunda da Apo'nun İdamı İstenirse? *Yeni Şafak*, 3 Kasım.
Aktay Y (2012). Şekilden Gereçeklerle Açlık Grevleri. *Yeni Şafak*, 5 Kasım.
Albayrak Ö (2012). Hem Pişkin, Hem Terbiyesizler! *Yeni Şafak*, 23 Ekim.
Albayrak Ö (2012). Bizim Vicdanımızı, Vicdansızlar mı Ölçecek? *Yeni Şafak*, 2 Kasım.
Albayrak Ö (2012). Bizim Vicdanımızı Vicdansızlar mı Ölçecek?-2. *Yeni Şafak*, 9 Kasım.

- Doğan Y (2012). Devletın Vicdanı Var, Ya Örgütün?. *Yeni Şafak*, 31 Ekim.
- Doğan Y (2012). Öcalan'la Görüşmeyi Engelleyen Kim? *Yeni Şafak*, 7 Kasım.
- Doğan Y (2012). Öcalan'a Rağmen Öcalan'cılık. *Yeni Şafak*, 14 Kasım.
- Metiner M (2012). İnsanımızı/İnsanlığımızı kurban Etmemek. *Yeni Şafak*, 25 Ekim.
- Metiner M (2012). Açlık Grevinin Mantiği. *Yeni Şafak*, 6 Kasım.
- Metiner M (2012). BDP'nin Ulu Önder Fetişizmi. *Yeni Şafak*, 15 Kasım.
- Metiner M (2012). Açlık Görevi Bitti, Sıra Silahların Bırakılmasında. *Yeni Şafak*, 20 Kasım.
- Selvi A (2012). Ölüm Oruçlarında, 'Üçüncü Yol' Formülü. *Yeni Şafak*, 8 Kasım.
- Selvi A (2012). Can Şehit. *Yeni Şafak*, 13 Kasım.
- Selvi A (2012). Kesire Öcalan Formülü. *Yeni Şafak*, 15 Kasım.
- Bayramoğlu A (2012). Oruç, Ölüm, Siyaset. *Yeni Şafak*, 1 Kasım.
- Bayramoğlu A (2012). Vebal. *Yeni Şafak*, 2 Kasım.
- Bayramoğlu A (2012). Meclisin Tüm Kürt Milletvekillerine. *Yeni Şafak*, 3 Kasım.
- Bayramoğlu A (2012). Savaş Zaiyatı. *Yeni Şafak*, 6 Kasım.
- Bayramoğlu A (2012). Eni Sonu Müzakere. *Yeni Şafak*, 20 Kasım.
- Bumin K (2012). Siyasi Talepler 'açlık grevi' ile Karşılabilir mi? *Yeni Şafak*, 4 Kasım.
- Bumin K (2012). Hükümet ne Düşünüyor?. *Yeni Şafak*, 5 Kasım.
- Küçük C (2012). İktidarı Eleştirmenin Dayanılmaz Hafifliği! *Yeni Şafak*, 28 Ekim.
- Yıldırım E (2012). BDP'nin İnisiyatif Alma Yeteneksizliği. *Yeni Şafak*, 4 Kasım.
- Kaplan H (2012). Açlık Grevi ve Siyaset. *Yeni Şafak*, 26 Ekim.
- Kaplan H (2012). Açlık Grevi Hesapları. *Yeni Şafak*, 6 Kasım.
- Kaplan H (2012). Uzatılan El Geri Çevrilmemeli. *Yeni Şafak*, 7 Kasım.
- Kaplan H (2012). BDP'nin Açlık Grevi. *Yeni Şafak*, 12 Kasım.
- Kaplan H (2012). Öcalan Oyunları. *Yeni Şafak*, 14 Kasım.
- Özsoy O (2012). Siyasetçiler Son Aylarda Neden Gergin? *Yeni Şafak*, 1 Kasım.
- Tuna S (2012). Erdoğan Karşıtı Acayip Bir ittifak. *Yeni Şafak*, 27 Ekim.
- Tuna S (2012). Ya Kılıçdaroğlu da Açlık Grevi Yaparsa! *Yeni Şafak*, 5 Kasım.
- Tuna S (2012). BDP ve CHP'ye bu Gülleri Kim Veriyor? *Yeni Şafak*, 12 Kasım.
- Tuna S (2012). İdam, Açlık Grevi ve Bisiklet. *Yeni Şafak*, 14 Kasım.